

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**SOCIALNI TRANSFERJI IN PRIMERJAVA S
TUJINO**

Karmen Anzeljc

Ljubljana, junij 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomska naloga
visokošolskega programa

SOCIALNI TRANSFERJI IN PRIMERJAVA S TUJINO

Kandidatka: Karmen Anzeljc
Številka indeksa: 04035426

Mentor: dr. Maja Klun

Ljubljana, junij 2010

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava socialne transferje v Republiki Sloveniji. Večji poudarek dajem socialnim transferjem, katerih namen je zagotavljanje socialne varnosti brezposelnim osebam in tistim, ki nimajo zadostnih sredstev za preživljanje. Na podlagi statističnih podatkov sem predstavila socialno zaščito v Slovenji, Nemčiji, Veliki Britaniji in na Švedskem. S tem želim ugotoviti, za katera področja socialne zaščite države namenijo največ sredstev ter kolikšen del bruto domačega proizvoda namenjajo financiranju izdatkov za socialno zaščito. Glede na to, da je leto 2010 leto boja proti revščini, ugotavljam, v kolikšni meri socialni transferji vplivajo na stopnjo tveganja revščine ter kolikšna je socialna izključenost in katere skupine so najbolj podvržene revščini. Znano je dejstvo, da je Slovenija socialna država, zato v samem začetku diplomskega dela opredeljujem tudi socialno državo in njeno vlogo ter socialno politiko, v nadaljevanju pa predstavim pojma socialne zaščite in socialne varnosti.

Ključne besede: socialna država, socialna politika, socialni transferji, socialna varnost, socialna zaščita

SUMMARY

My thesis deals with social transfers in the Republic of Slovenia and I put greater emphasis on social transfers aimed at ensuring social security for unemployed persons and those who do not have enough funds for subsistence. I have presented social protection in Slovenia, Germany, Great Britain and Sweden based on statistical data. By doing so I would like to establish which areas of social protection do countries allocate the most money and the percentage of GDP they assign for financing social protection expenditures. Given that 2010 is the year against poverty, I have established to what extent social transfers have an impact on the level of risk for poverty, how much social exclusion there and which groups are subject to poverty the most. It is a known fact that Slovenia is a social state and at the beginning of my thesis I also define the term social state, its role and the social policy. Furthermore, I present the terms social protection and social security.

Key words: social state, social policy, social transfers, social security, social protection

KAZALO

POVZETEK.....	ii
SUMMARY.....	iii
1 UVOD.....	1
2 SOCIALNA DRŽAVA.....	2
2.1 NALOGE SOCIALNE DRŽAVE.....	2
3 SOCIALNA POLITIKA.....	4
3.1 OPREDELITEV SOCIALNE POLITIKE.....	4
3.2 NALOGE IN CILJI SOCIALNE POLITIKE.....	5
3.3 IZVAJANJE SOCIALNE POLITIKE.....	5
4 SOCIALNA VARNOST IN SOCIALNA ZAŠČITA.....	6
4.1 PRAVNA PODLAGA SOCIALNE VARNOSTI.....	6
4.2 POJEM SOCIALNE VARNOSTI.....	6
4.3 SOCIALNA ZAŠČITA.....	8
5 RAZVOJ SOCIALNIH SISTEMOV.....	9
6 SOCIALNI TRANSFERJI V SLOVENIJI.....	10
6.1 TRANSFERJI POSAMEZNIKOM IN GOSPODINJSTVOM.....	10
6.2 VIRI IZPLAČEVANJA SOCIALNIH TRANSFERJEV.....	11
6.3 SREDSTVA NAMENJENA SOCIALNIM TRANSFERJEM.....	13
7 VIRI FINANCIRANJA SOCIALNE ZAŠČITE.....	17
8 TRANSFERJI V SLOVENIJI IN TUJINI.....	19
8.1 DENARNA SOCIALNA POMOČ.....	19
8.1.1 Denarna socialna pomoč v Sloveniji.....	20
8.1.2 Denarna socialna pomoč na Švedskem.....	27
8.1.3 Denarna socialna pomoč v Nemčiji.....	28
8.1.4 Denarna socialna pomoč v Veliki Britaniji.....	28
8.2 NADOMESTILO ZA BREZPOSELNOST.....	29
8.2.1 Nadomestilo za brezposelnost v Sloveniji.....	29
8.2.2 Nadomestilo za brezposelnost v Nemčiji.....	31
8.2.3 Nadomestilo za brezposelnost v Veliki Britaniji.....	31
8.2.4 Nadomestilo za brezposelnost na Švedskem.....	32
9 IZDATKI ZA SOCIALNO ZAŠČITO.....	34
9.1 OPREDELITEV PODROČIJ SOCIALNE ZAŠČITE PO ESSPROS.....	34
9.2 IZDATKI ZA SOCILNO ZAŠČITO PO PODROČJIH.....	36
9.2.1 Slovenija.....	36
9.2.2 Nemčija.....	38
9.2.3 Velika Britanija.....	40

9.2.4	Švedska	43
9.3	GIBANJE IZDATKOV ZA SOCIALNO ZAŠČITO	47
10	VPLIV SOCIALNIH TRANSFERJEV	50
11	ZAKLJUČEK	53
	LITERATURA IN VIRI.....	55
	SEZNAM SLIK.....	58
	SEZNAM TABEL.....	59
	SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	60
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA.....	61

1 UVOD

Izdatki za socialno zaščito predstavljajo pomembne izdatke za različne denarne in nedesarne pravice, kot so družinski prejemki, pokojnine, nadomestila plač ipd. Namen teh izdatkov je predvsem zagotavljanje prerazdelitve dohodka ter socialne povezanosti. Največ izdatkov za socialno zaščito se namenja področju starosti. To področje lahko v prihodnje ogrozi javne finance, saj se bo v Sloveniji delež prebivalstva starega nad 65 let močno povečal in s tem tudi izdatki namenjeni tej skupini. Socialni sistemi so v Evropski uniji močno razviti, ljudi ščitijo pred različnimi tveganji ter zagotavljajo dostop do storitev, ki so bistvenega pomena za dostojno življenje. Danes skoraj ni posameznika, ki ne bi prejemal vsaj enega od številnih socialnih transferjev, ki jih nudi država.

Diplomsko delo je teoretične narave, za metodo dela sem uporabila deskriptivno metodo in komparativni pristop. Preko primarnih in sekundarnih pisnih virov različnih avtorjev in statističnih podatkov sem dobila vpogled v področje socialne zaščite v izbranih državah.

Namen diplomskega dela je, da predstavim socialno zaščito v Sloveniji, Veliki Britaniji, Nemčiji in na Švedskem ter ugotovim, katere socialne transferje poznajo v teh državah. Preveriti sem želela, v kolikšni meri socialni transferji vplivajo na znižanje revščine. Evropski sistem statistike socialne zaščite loči osem področij socialne zaščite, zato preverim, katera so ta področja in se preko statističnih podatkov seznanim, kateri od teh skupin države namenjajo največ sredstev.

Slovenija je opredeljena kot socialna država in zato v drugem poglavju opredeljujem pojem socialne države ter njene naloge. V tretjem poglavju namenjam nekaj besed socialni politiki, predstavim pojem socialne politike, njene naloge in cilje ter izvajanje le-te. Četrto poglavje predstavlja socialno varnost, pravno podlago, v kateri je urejena, ter socialno zaščito. Peto poglavje obsega razvoj socialnih sistemov. Šesto poglavje je namenjeno socialnim transferjem v Sloveniji, zato predstavljam transferje posameznikom in gospodinjstvom, vire izplačevanja socialnih transferjev in sredstva, ki jih v Sloveniji namenjamo socialnim transferjem.

Vire financiranja socialne zaščite obsega sedmo poglavje. V osmem poglavju sta predstavljena transferja, katera zagotavljata socialno varnost brezposelnim osebam in tistim, ki sami nimajo dovolj sredstev, s katerimi bi se lahko preživljali. To sta denarno nadomestilo za brezposelnost in denarna socialna pomoč. Predstavljena sta transferja za Slovenijo in izbrane države. Deveto poglavje zajema izdatke, namenjene socialni zaščiti. Opredeljujem izdatke po metodologiji ESSPROS, izdatke izbranih držav po področjih ter gibanje izdatkov za socialno zaščito. Zadnje, deseto poglavje, pa zajema vpliv socialnih transferjev na revščino in socialno izključenost.

2 SOCIALNA DRŽAVA

Pojem socialne države se je uveljavil v novejšem času, ko so spremenjene družbene in ekonomske razmere terjale, da država opravlja celo vrsto dejavnosti, ki naj omogočijo višjo stopnjo socialnosti (Kocjančič et al., 2006, str. 92). Bistvena sprememba, ki jo je v razvoju novodobne države prineslo 20. stoletje, je oblikovanje socialne države. Državo predstavljamo ljudje, potem socialno državo sestavljamo socialni ljudje, torej taki, ki imamo posluh tudi za druge. Socialno državo lahko poimenujemo tudi kot pravično državo. Slovenija je mednarodno priznana, kot socialna država in kot tako jo v 2. členu definira Ustava Republike Slovenije. Zapisano je, da mora država pri oblikovanju predpisov ter njihovem izvrševanju in interpretaciji usklajeno upoštevati interese vseh skupin prebivalstva, še posebej tistih s slabšim socialno-ekonomskim položajem (Šturm et al., 2002, str. 94). Načelo socialne države je konkretizirano v nekaterih temeljnih socialnih in ekonomskih pravicah, to pa državi nalaga, da skrbi za socialne potrebe in interese posameznikov tako, da sta vsakomur zagotovljeni človekovo dostojanstvo in pogoj za osebni razvoj. Vodovnik (2004, str. 154) pravi, da je socialna država dolžna zagotavljati ugodne razmere za uresničevanje kratkoročnih in dolgoročnih družbenih in osebnih socialnih interesov ljudi. »Dolžna je voditi tako politiko in zakonodajo, da bodo zagotovljene ustrezne okoliščine za uresničevanje in varovanje socialnih interesov in potreb posameznikov in družbe kot celote.«

Vloga države pa danes ni več zgolj vzdrževanje družbenega ravnotežja z zagotavljanjem varnosti in miru ter nevmešavanje v zasebno sfero, temveč mora prevzeti odgovornost za gospodarski razvoj in socialno blaginjo državljanov. Do tako spremenjene vloge države so pripeljale pomembne ekonomske in politične spremembe v družbi 20. stoletja. Prav zaradi zagotavljanja vsaj relativnega družbenega miru je bila država prisiljena prevzeti vlogo državnega poseganja v prej nedotakljiva področja družbenega življenja. Z zaščitno zakonodajo je morala poseči v razmerje med delom in kapitalom, zavarovati šibkejšo stran v tem razmerju in hkrati zagotoviti vrsto socialno ekonomskih pravic.

Kadar zasebna pobuda ne daje ustreznih učinkov mora poseči država, bodisi z vzpodbujanjem gospodarskega razvoja bodisi s prevzemanjem nekaterih gospodarskih dejavnosti v okrilju države (razvoj družbenih služb na področju energetike, transporta itd.). Obenem mora organizirati vrsto dejavnosti (na področju zdravstva, socialnega skrbstva, šolstva itn.), ki naj bi zagotovile ustrezno raven javne blaginje. Takšne spremembe so bile neizbežne v sodobni družbi (glej Perenič, 2005, str. 25).

2.1 NALOGE SOCIALNE DRŽAVE

Naloga socialne države je predvsem spodbujevalna in usmerjevalna. Posameznikom mora pomagati bolje samostojno živeti, nikakor pa jih ne preživljati z izjemo dela nezmožnih. Skrbeti mora za varno starost državljanov, posebno skrb pa mora

nameniti socialno šibkejšim, in sicer jim mora pomagati preživeti, če tega sami niso sposobni.

Temeljne dolžnosti socialne države po Pereniču so (2005, str. 25):

- zagotavljanje določene stopnje socialne varnosti,
- zagotavljanje pogojev za kvaliteto življenja,
- pomagati tistim posameznikom, ki so brez zadostnih sredstev za preživljanje in si sami ne morejo pomagati.

Socialna država ne sme ostati samo na papirju, ampak mora delovati tudi v realnosti. Kakšna pa je socialna država, ki deluje? Delujoča socialna država mora vzpodbujati gospodarsko rast, ustvarjati nova delovna mesta, zagotavljati medgeneracijsko solidarnost in vzpostavljati racionalen, a hkrati učinkovit model zdravstva. Temeljni pogoj za delovanje Slovenije kot socialne države je usklajen gospodarski in socialni razvoj.

3 SOCIALNA POLITIKA

3.1 OPREDELITEV SOCIALNE POLITIKE

Obstajajo zelo različne definicije socialne politike, ki opredeljujejo različne programe, ukrepe in ciljne skupine. Socialna politika se spreminja v času in prostoru ter pomeni specifičen način odziva države na obstoječe družbene probleme in tveganja (Rus v Kopač, 2004, str. 8). »Je načrtno, sistematično ter trajno urejanje in reševanje vprašanj v državi,« tako Kresal (1998, str. 161) opredeli vsebino socialne politike. Socialna politika je tako lahko definirana na aditiven¹ ali na generičen² način, lahko pa jo opredelimo tako ožje kot tudi širše. Ožje definiranje obsega programe in ukrepe, s katerimi se zagotavlja socialna varnost. Če jo opredeljujemo širše, moramo upoštevati ukrepe, ki imajo širše cilje in se nanašajo na zagotavljanje socialne blaginje.

Rus pravi (1990, str. 72), da je socialna politika kot instrument za blažitev disfunkcij ekonomskega razvoja. »Je politika, ki se ukvarja predvsem s tistim delom populacije, ki jo je razvoj potisnil na rob socialnega dogajanja, in kot tista politika, ki je brez svojih intelektualnih, socialnih in političnih temeljev, na osnovi katere bi samo sebe reproducirala in spreminjala.« Kresal (1998, str. 11) opredeljuje socialno politiko kot »sistem prizadevanj in ukrepov države, družbe in posameznikov za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer ogroženih družbenih skupin in posameznikov.« Dragoš (2007) socialno politiko razume kot del načrtno državne politike, ki v razmerah tržne ekonomije skrbi za netržno redistribucijo dobrin k tistemu delu prebivalstva, ki si je zaradi nekonkurenčnosti na trgu nezmožen sam zagotavljati socialno varnost in družbeno integracijo.

Socialno politiko delimo na dve vrsti:

- Preventivna socialna politika – katere cilj je preprečiti socialne primere.
- Kurativna socialna politika – njen cilj je odprava ali omilitev posledic nastanka socialnega primera.

Socialna politika je ena izmed politik, katerim namenjajo države poseben pomen, saj uspešno vodenje le-te omogoča pozitiven razvoj držav. Je zelo pomembno »orodje« pri korigiranju posledic delovanja tržnih sil in je intergrativni, kontrolni, legitimacijski mehanizem sodobne družbe. Odgovornost za socialno politiko imajo vse državne institucije, ki lahko kakorkoli vplivajo na socialni položaj državljanov na tem območju.

Rus (1990, str. 75–76) loči štiri razvojne faze socialne politike:

1. Faza dobrodelne socialne politike, ki je usmerjena v pomoč revnim.
2. Faza (za)varovalne socialne politike, ki je usmerjena v zaščito prebivalstva pred življenjskimi riziki industrijske in urbane družbe.
3. Faza, ko socialna politika preraste v politiko socialne blaginje, s katero se skuša zagotoviti ustrezno kakovost življenja celotnemu prebivalstvu.

---

¹ Socialno politiko opredeljujejo s pomočjo navajanja različnih programov.

² Nanašajo se na analizo njenega razvoja.

4. Faza, ko socialna politika preraste v socialno politiko, s katero se na osnovi distributivne pravičnosti skuša oblikovati egalitarno socialno stratifikacijo celotnega gospodarstva.

Socialno politiko lahko razumemo kot vrsto ukrepov za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev aktivnega in za delo nezmožnega prebivalstva. Torej se ukvarja s tistim prebivalstvom, ki je potisnjeno na rob družbe. Je načrtovana intervencija, poseg države v reprodukcijo prebivalstva, vrsta ukrepov za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev aktivnega in za delo nezmožnega prebivalstva. Socialno politiko je potrebno obravnavati glede na njen odnos do ekonomske politike. Druge politike imajo lahko odločnejši vpliv na njen razvoj, saj je vloga socialne politike določena z načinom delovanja gospodarstva. Politiko moramo pojmovati kot prostor, kjer se socialna politika povezuje z drugimi politikami. Bistven element za razvoj socialne politike je naraščanje vključevanja države v skrb za blaginjo državljanov, ki je sledila razvoju industrijske družbe. Osrednji predmet te vrste politike je blaginja.

3.2 NALOGE IN CILJI SOCIALNE POLITIKE

Svetlik (v Rus, 1995, str. 306) pravi, da je naloga socialne politike zagotavljanje socialne varnosti prebivalstva ter s tem vzdrževanje ravnotežja v socialni reprodukciji. Predvsem pa je njen cilj zagotavljanje pogojev za osebni razvoj prebivalcev in zagotavljanje življenja v blagostanju.

Osnovni štirje cilji, ki se nanašajo na socialno politiko, so (Trampuš, 2006, str. 21):

- prebivalcem zagotoviti zaposlitev in zanesljiv dohodek,
- zagotoviti zanesljive pokojnine in znosen pokojninski sistem,
- zagotoviti socialno vključenost,
- priskrbeti visoko kvalitetno in vzdržljivo zdravstveno varstvo.

3.3 IZVAJANJE SOCIALNE POLITIKE

»Socialna politika posega v delovanje tržnih mehanizmov z alokacijo in redistribucijo materialnih dobrin in storitev, katere prerazporeja med socialnimi skupinami glede na cilje in kriterije, ki so družbeno določeni,« navaja Ignjatovič (v Kopač, 2004, str. 8). Država socialno politiko izvaja tako s posrednimi kot neposrednimi sredstvi. Posredna sredstva predstavljajo zakonske uredbe, davčna sredstva ter neprofitne organizacije (Svetlik: v Rus, 1995, str. 306). Med neposredna sredstva pa lahko uvrščamo denarne transferje in zagotavljanje storitev javnih služb. Sredstva, namenjena za izvajanje socialne politike, se po posameznih državah močno razlikujejo. Kresal (1998, str. 11) ugotavlja. »Obseg delovanja socialne politike je odvisen od materialnih zmožnosti, od razpoložljivih sredstev, ki jih je gospodarstvo na določeni stopnji razvoja sposobno dati, in od politične volje vladajoče družbe.«

4 SOCIALNA VARNOST IN SOCIALNA ZAŠČITA

4.1 PRAVNA PODLAGA SOCIALNE VARNOSTI

Sistemi socialne varnosti so urejeni s številnimi mednarodnimi predpisi in predpisi posameznih držav (Kavar - Vidmar, 2006, str. 20–22).

- Splošna deklaracija Združenih narodov o človekovih pravicah iz leta 1948 v 22. členu določa, da ima vsak član družbe pravico do socialne varnosti.
- Konvencija mednarodne organizacije dela št. 120, sprejeta leta 1952, opredeljuje socialno varnost kot temeljno človekovo pravico. Ta konvencija je najpomembnejša in temeljna med dokumenti ter ureja področje socialne varnosti in opredeljuje pravico do socialne kot tudi do materialne varnosti.
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah iz leta 1966 v 9. členu določa, da morajo države članice tega pakta vsakomur priznavati pravico do socialne varnosti.
- Evropska socialna listina, ki jo je leta 1961 sprejel Svet Evrope predstavlja univerzalen pravni akt v 12. členu določa pravico do socialne varnost v 13. členu pa pravico do socialne pomoči.
- 1989 je bila s strani Evropske skupnosti sprejeta Listina o temeljih socialnih pravicah delavcev.
- Maastrichtska pogodba in Amsterdamska pogodba.
- Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti v 2. členu določa spodbujanje visoke stopnje socialne varnosti in razvoj ekonomske in socialne povezanosti držav EU.
- Ustava Republike Slovenije.

4.2 POJEM SOCIALNE VARNOSTI

Angleški termin za socialno varnost je social security. Ta besedna zveza je bila prvič uporabljena v ZDA leta 1935, saj je bil tega leta sprejet Zvezni zakon o socialni varnosti (Social Security Act). Kalčič (v Kavar - Vidmar, 2003, str. 4) definira socialno varnost: »Socialna varnost v najširšem smislu obsega pokritje vseh socialnih primerov, vključno s primeri socialne ogroženosti ali pomanjkanja, ne glede na to, ali se sistem uresničuje v okviru socialnih zavarovanj ali socialnega varstva.« Po metodologiji ESSPROS obsega socialna varnost vsa posredovanja javnih in zasebnih institucij, ki gospodinjstvom ali posameznikom olajšajo breme določenih tveganj ali potreb brez sočasne zagotovitve enakovrednega nadomestila ali povračila in niso rezultat individualnih dogovorov (ESSPROS Manual, 1996, str. 12). Pravica

do socialne varnosti je ena temeljnih socialnih pravic. Nanaša se predvsem na pravico do dohodkovne varnosti ob nastopu socialnega primera (Svetlik et al., 2002, str. 146).

Socialna varnost se zagotavlja s sistemi socialne varnosti, katere konstituirata dve prvini (Svetlik: v Rus, 1995, str. 147):

- sistem socialnega zavarovanja, katerega glavni cilj je ohranjanje relativnega družbenega položaja zavarovane osebe,
- sistem socialnih pomoči, kjer gre predvsem za zagotavljanje eksistenčnega minimuma upravičencem.

Socialna varnost je neke vrste materialna varnost, družbena vrednota, stanje človeške varnosti in družbene stabilnosti. Sisteme socialne varnosti, kjer so poudarki na socialnem zavarovanju, označujemo kot Bismarckove sisteme socialne varnosti. Sistemi, ki so namenjeni vsemu prebivalstvu in nudijo le določen obseg pomoči, pa imenujemo Beveridgeve sisteme socialne varnosti (Kavar - Vidmar, 2003, str. 4–5). Stanovnik (2004, str. 181–182) pravi, da »socialna varnost ne vključuje ukrepov za aktivno politiko zaposlovanja, javnih izdatkov, nastanitev in ukrepov za preprečevanje socialne izključenosti«. Sistemi socialne varnosti se med seboj razlikujejo po več kriterijih. Sisteme delimo na kontributivne³ ali nekontributivne⁴. Kontributivni sistemi so tisti, ki se financirajo iz prispevkov bodočih upravičencev (zavarovanih oseb), nekontributivni pa tisti, ki se ne financirajo iz prispevkov, temveč iz drugih virov, praviloma iz virov državnega proračuna (Bubnov Škoberne, 2002, str. 31).

Socialna varnost je v ožjem smislu ustvarjanje enakopravnega položaja državljanov. Če gledamo širše, je socialna varnost sistem pravic s kurativnimi in preventivnimi cilji za preprečevanje, omilitev in odpravljanje posledic socialnih primerov. Socialna varnost je tako koncept različnih vrst ukrepov za varstvo posameznika v socialnih položajih in pogojih, ko je lahko njegovo preživetje ogroženo in so prizadeti zaradi določenega socialnega primera.

Osnovna načela in izhodišča socialne varnosti (Nacionalni program socialnega varstva, 2005, str. 1):

- posameznik si mora socialno varnost zase in za svojo družino načeloma zagotoviti sam, naloga države je le, da za to ustvari ustrezne pogoje,
- država v okviru proračuna in celote javnofinančnih sredstev oblikuje državni socialni program, ki vsebuje denarne prejemke, storitve in ustrezno institucionalno mrežo,
- proti znanim in predvidljivim tveganjem se organizira obvezno socialno zavarovanje. Država zagotavlja socialno varnost tistim posameznikom, ki si je ne morejo zagotoviti sami.

Cilj socialne varnosti je izravnava položajev državljanov, ki so brez lastne krivde brez zaslužka, z drugimi državljani. Njen cilj je vzpostavljanje ravnotežja v življenjskih pogojih državljanov, ki so prizadeti zaradi socialnega primera. Zagotavlja varnost

---

³ Prispevne.

⁴ Neprispevne.

posameznikom, družinam in družbenim skupinam, da se njihov ekonomsko-socialni položaj ne bi poslabšal. Namen sistema socialne varnosti je, da omogoči kritje tveganja za čas, ko določene razmere oz. dogodki vplivajo na blaginjo posameznika (Finžgar, 2007, str. 14).

4.3 SOCIALNA ZAŠČITA

Na socialni položaj posameznikov, družin in širših skupnosti poleg sistema socialne varnosti vplivajo tudi predpisi z drugih področij. Za označitev najširšega obsega ukrepov, ki upoštevajo različne potrebe in različen materialni položaj ljudi, se je začel uporabljati izraz socialna zaščita (Kavar - Vidmar, 2003, str. 6). Ta pojem socialne zaščite se je začel uporabljati v zadnjih desetletjih.

Socialna zaščita je širši pojem od pojma socialna varnost in obsega:

- Sistem socialne varnosti (social security) za zagotovitev dohodkovne varnosti, ki se pravnotehnično izvaja preko sistema socialnega zavarovanja ali sistema državnih dajatev. Krije primere, v katerih nastopi izpad dohodka.
- Sistem socialnih pomoči (social assistance), namenjen osebam, ki potrebujejo pomoč, ker živijo v pomanjkanju.
- Sistem socialnih odškodnin za žrtve vojn, kaznivih dejanj in drugih okoliščin, za katere odgovarja država. Zagotavlja denarne dajatve in storitve tistim, ki so v socialni stiski.
- Sistem socialnih ugodnosti (social advantages), s katerim se zagotavljajo enake možnosti za vse prebivalstvo s programi izobraževanja ter z družinskimi, stanovanjskimi, zaposlovalnimi in drugimi javnimi programi.

Sistemi socialne zaščite pomagajo blažiti vpliv gospodarske krize na državljane, zlasti na tiste najbolj ranljive skupine državljanov. Imajo nekakšno vlogo »samodejnih stabilizatorjev« (Skupno poročilo Evropske komisije o socialni zaščiti in socialni vključenosti, 2009, str. 9).

5 RAZVOJ SOCIALNIH SISTEMOV

Razvoj socialnih sistemov lahko razdelimo na štiri obdobja.

Prvo obdobje je tako imenovano obdobje dobrodelnosti, je prva faza razvoja socialnih sistemov, omejena na zadovoljevanje osnovnih potreb marginalnega dela prebivalstva. Posameznik, ki ni imel zadostnih sredstev za preživljanje sebe in družinskih članov, je bil odvisen od zasebnih in javnih lokalnih oblik pomoči, ki so bile namenjene revnim (Novak, 1997, str. 12).

Funkcija dobrodelnosti je demarginalizacija revnih, marginalnih skupin. Dobrodelnost deluje kot sistem javne pomoči in zagotavlja zadovoljevanje osnovnih potreb po minimalnih standardih (Trbanc v: Kopač, 2004, str. 11).

Drugo obdobje je obdobje socialnih zavarovanj, izhodiščna figura je posameznik kot delavec, katerega preživetje je odvisno od zaposlitve in je nenehno izpostavljen »industrijskim tveganjem«. Cilj zavarovalnega sistema je zagotavljanje socialne varnosti. Z industrializacijo se je začel razpad neformalnega sistema, glavni vir materialne varnosti družine pa je postala plača. Izguba dela je pomenila izpostavljenost bedi, delavci so se zato bili prisiljeni organizirati v razne organizacije, ki pa so sčasoma začele pritiskati na oblast. Tako sta ob koncu 19. stoletja Nemčija in Velika Britanija začeli uvajati sisteme socialnih zavarovanj, sledile pa so jima tudi druge države. Sistemi socialnih zavarovanj so zagotavljali, da delavec ni ostal brez dohodka v izjemnih situacijah (Cerar, 2005, str. 3).

Tretje obdobje, obdobje socialne varnosti, katerega cilj je zagotoviti vsem prebivalcem dohodkovno varnost v primeru nezmožnosti za delo, brezposelnosti in v primeru pomanjkanja. Teži k doseganju socialne blaginje oz. kvalitete življenja za vse državljane, zagotavlja socialno integracije, da omogoči kritje tveganja za čas, ko določene razmere ali dogodki vplivajo na blaginjo posameznika (Finžgar, 2007, str. 14).

Četrto obdobje je sistem socialne zaščite, kjer imajo posamezniki pravno zavarovane pravice in sistem socialnih ugodnosti.

6 SOCIALNI TRANSFERJI V SLOVENIJI

Socialni transfer s področja socialne varnosti je pojem, ki ni enoznačno opredeljen, zato ga lahko opredelimo na tri načine (Analiza transferjev s področja socialne zaščite, MDDSZ, 2007, str. 2):

1. kot vse transferje za zagotavljanje socialne zaščite,
2. kot transferje, ki se zagotavljajo iz državnega proračuna v okviru Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve,
3. kot transferje, ki pomenijo denarni prejemek ali subvencijo in vplivajo na dohodkovni položaj prebivalstva.

Namen socialnih transferjev je olajšanje bremena posameznikom in gospodinjstvom, ko se pojavijo določena tveganja in potrebe. V Sloveniji so za posamezna področja socialne zaščite pristojna različna ministrstva; Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za šolstvo in šport ter Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pokriva najobsežnejši del področij. Sredstva za socialne transferje, ki se zagotavljajo v okviru finančnega načrta Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve predstavljajo 13–14 % vseh izdatkov za socialno zaščito.

Socialni transferji predstavljajo velik delež javnofinančnih izdatkov. Naraščanje transfernih javnih izdatkov je povezano predvsem s spremembami ekonomskih in demografskih struktur v povezavi s širšim družbenim dojemanjem ekonomske in socialne enakosti (Pevcin v Setnikar - Cankar et al., 2005, str. 181):

- **Demografska struktura:** staranje prebivalstva in s tem podaljševanje pričakovane življenjske dobe vpliva na naraščanje državnih izdatkov za zdravstveno in socialno varstvo.
- **Struktura gospodinjstev:** povečevanje števila ločitev ter s tem povezano naraščanje števila enostarševskih družin, ki so v povprečju bolj odvisne od transfernih prejemkov.
- **Gospodarska stagnacija:** naraščajoča brezposelnost povzroča pritiske na obseg transfernih izdatkov, ki so namenjeni brezposelnim v obliki nadomestil za brezposelne.

6.1 TRANSFERJI POSAMEZNIKOM IN GOSPODINJSTVOM

Transferji posameznikom in gospodinjstvom zajemajo vsa plačila, namenjena tekoči porabi posameznikov in gospodinjstev ter predstavljajo splošni dodatek k družinskim dohodkom ali delno nadomestilo posameznikom ali gospodinjstvom za posebne vrste izdatkov. Za tovrstno skupino transferjev je značilno, da tisti, ki imajo korist od njih,

plačniku ne opravijo nikakršnih storitev oz. ne nudijo nikakršnega nadomestila (Bilten javnih financ, 2009, str. 122).

Transferje, namenjene posameznikom in gospodinjstvom, v Sloveniji delimo na naslednje sklope (Bilten javnih financ, 2009, str. 42):

- **transferji nezaposlenim** (denarno nadomestilo za brezposelnost),
- **družinski prejemki in starševska nadomestila** (starševski dodatek, pomoč ob rojstvu otroka, otroški dodatek, dodatek za veliko družino, dodatek za nego otroka, delno plačilo za izgubljen dohodek, porodniško nadomestilo, očetovsko nadomestilo, nadomestilo za nego in varstvo otroka, nadomestilo za posvojitev),
- **transferji za zagotavljanje socialne varnosti** (denarna socialna pomoč, dodatek za pomoč in postrežbo, nadomestilo za invalidnost),
- **transferji vojnim invalidom, vojnim veteranom in žrtvam vojnega nasilja** (invalidnina, dodatek za posebno invalidnost, dodatek za pomoč in postrežbo, dodatek za zdravstveno varstvo, dodatek za rehabilitacijo, dodatek za klimatsko zdravljenje, invalidski dodatek, veteranski dodatek, letni dodatek, doživljenjska mesečna renta),
- **pokojnine** (starostna, invalidska, družinska, kmečka, vojaška, državna, vdovska),
- **nadomestila plač** (nadomestilo zaradi dela s krajšim delovnim časom, manjše plače na drugem delovnem mestu, za čas čakanja na razporeditev na drugo delo, za čas čakanja na poklicno rehabilitacijo),
- **boleznine** (nadomestilo za bolezen nad 30 dni, invalidnina),
- **štipendije** (republiška štipendija, kadrovska štipendija),
- **drugi transferji posameznikom.**

6.2 VIRI IZPLAČEVANJA SOCIALNIH TRANSFERJEV

Sredstva za socialne transferje se zagotavljajo iz državnega proračuna, proračunov občin, Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavoda za zdravstveno varstvo Slovenije. V nadaljevanju so prikazani socialni transferji glede na vir izplačevanja (Predlog zakona o spremembi zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS).

Transferji, ki se izplačujejo iz državnega proračuna:

- otroški dodatek,
- dodatek za nego otroka,

- delno plačilo za izgubljen dohodek,
- dodatek za veliko družino,
- pomoč ob rojstvu otroka,
- rejnine,
- denarna socialna pomoč,
- denarno nadomestilo brezposelnim,
- starševsko nadomestilo,
- sredstva za varstvo duševno in telesno prizadetih – nadomestilo za invalidnost, dodatek za tujo nego in pomoč,
- invalidnina,
- dodatek za posebno invalidnost,
- dodatek za pomoč in postrežbo,
- oskrbnina,
- invalidski dodatek,
- družinska invalidnina,
- družinski dodatek,
- renta,
- štipendija,
- veteranski dodatek,
- dodatek za pomoč in postrežbo,
- doživljenjska mesečna renta,
- denarna renta,
- republiška štipendija,
- kadrovska štipendija,
- Zoisova štipendija.

Transferji, ki se izplačujejo iz proračunov občin:

- kadrovske štipendije,
- delno plačilo za izgubljen dohodek družinskemu pomočniku.

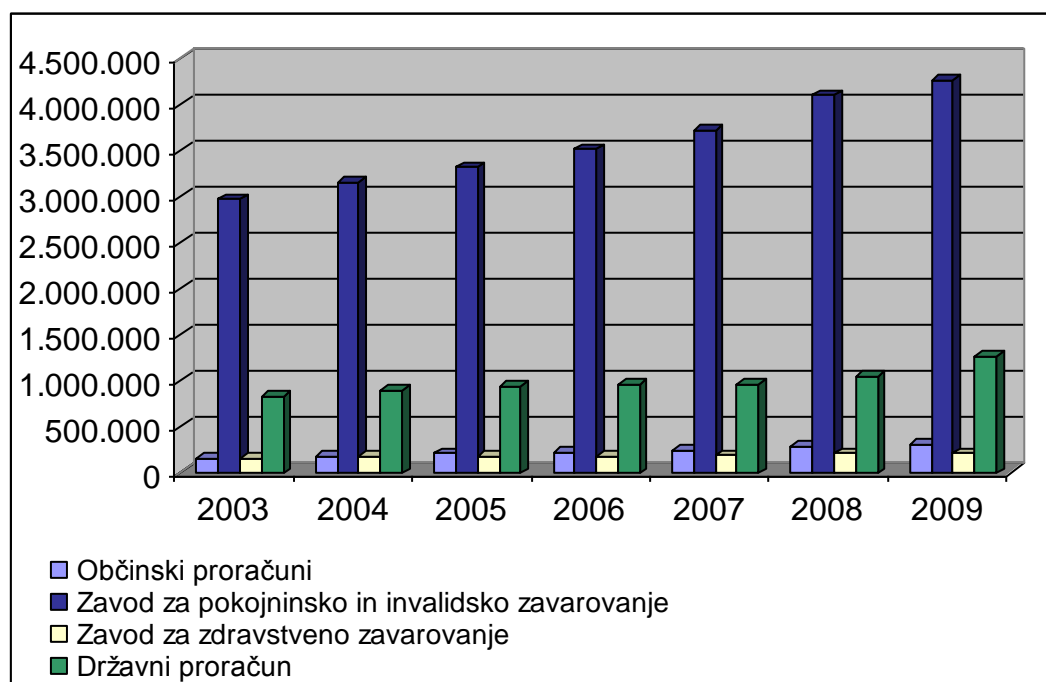
Transferji, ki jih izplačuje Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije:

- letni dodatek,
- dodatek za pomoč in postrežbo,
- invalidnine,
- varstveni dodatki,
- denarna nadomestila uživalcev pravic na podlagi preostale delovne zmožnosti,
- dodatek k pokojnini,
- preživnine.

Transferji ki jih izplačuje Zavod za zdravstveno varstvo Slovenije:

- nadomestilo med začasno zadržanostjo od dela.

Slika 1: Sredstva namenjena transferjem posameznikom in gospodinjstvom glede na vir izplačevanja za obdobje 2003-2009, v tisoč EUR

Vir: Bilten javnih financ, 2009

Največji obseg sredstev za financiranje transferjev posameznikom in gospodinjstvom prihaja iz Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, leta 2009 so sredstva predstavljala 4.250.489 tisoč EUR, na drugem mestu po obsegu z največ sredstvi, namenjenim tem transferjem, je državni proračun s 1.267.707 tisoč EUR, občinski proračuni predstavljajo 318.651 tisoč EUR in Zavod za zdravstveno zavarovanje z najmanjšim obsegom, ki je v letu 2009 namenil 213.816 tisoč EUR sredstev transferjem posameznikom in gospodinjstvom. Največ sredstev gre iz Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in ta sredstva tudi hitreje naraščajo kot sredstva iz drugih virov.

6.3 SREDSTVA NAMENJENA SOCIALNIM TRANSFERJEM

Obseg sredstev, namenjenih za transferje posameznikom in gospodinjstvom, je odvisen od tega, kakšno je gibanje števila upravičencev. Večinoma se transferji posameznikov in gospodinjstev usklajujejo z gibanjem zajemane plače, drugi pa z rastjo povprečne plače oz. s cenami življenjskih potrebščin.

V Sloveniji je bilo po podatkih Ministrstva za finance leta 2009 namenjenih dobrih 6.024.077 tisoč EUR sredstev na področju transferjev posameznikom in gospodinjstvom, leto prej pa 5.619.214 tisoč EUR. Po letih sredstva namenjena tem transferjem rahlo naraščajo.

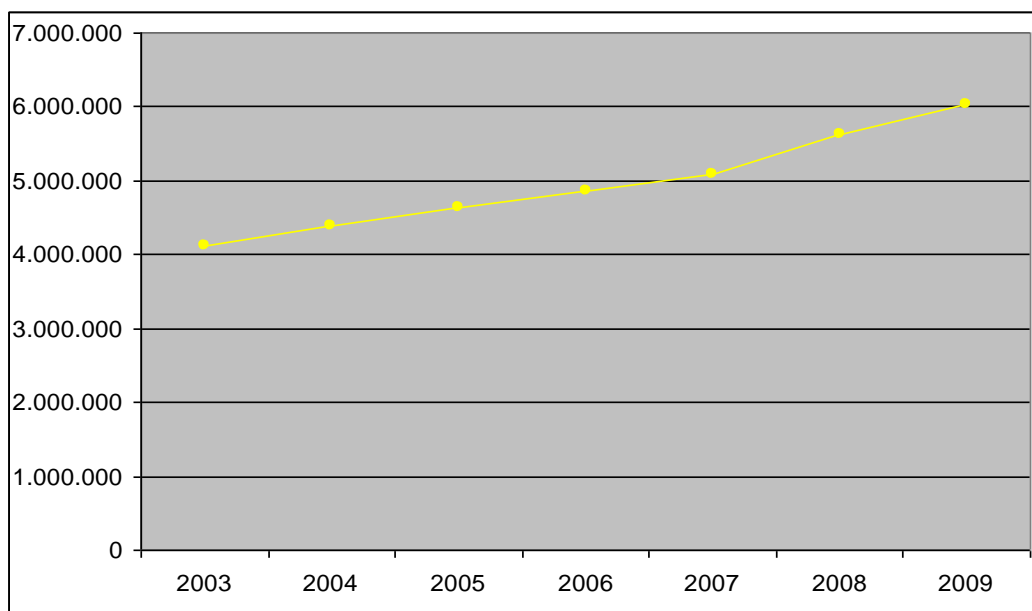
Tabela 1: Sredstva namenjena področju posameznikom in gospodinjtvom v obdobju 2003-2009, v 1000 EUR

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
4.114.921	4.396.830	4.628.595	4.871.492	5.093.321	5.619.214	6.024.077

Vir: Bilten javnih financ, 2009

Spodnji graf slikovno ponazarja sredstva, namenjena posameznikom in gospodinjtvom, ki so navedeni tudi v prejšnji tabeli. Tako je iz grafa bolj vidno, da sredstva po letih naraščajo; sredstva enakomerno naraščajo od leta 2003 do 2007, po tem letu pa je dvig sredstev drastično višji.

Slika 2: Gibanje sredstev transferjev posameznikom in gospodinjtvom med obdobjem 2003 do 2009, v 1000 EUR

Vir: Bilten javnih financ, 2009

Sredstva namenjena socialnim transferjem posameznikom in gospodinjtvom so razdeljena na osem področij, ki zajemajo transferje nezaposlenim, družinske prejemke in starševska nadomestila, transferje za zagotavljanje socialne varnosti, transferje vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja, pokojnine, nadomestila plač, boleznine in štipendije.

V letu 2009 je bilo namenjenih sredstev za transferje nezaposlenim 150.023 tisoč EUR, za družinske prejemke in starševska nadomestila 606.774 tisoč EUR, transferjem za zagotavljanje socialne varnosti 381.684 tisoč EUR. Sredstva vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja so predstavljala 78.312 tisoč EUR, pokojninam je bilo namenjenih 3.859.250 tisoč EUR, nadomestilom plač 183.895

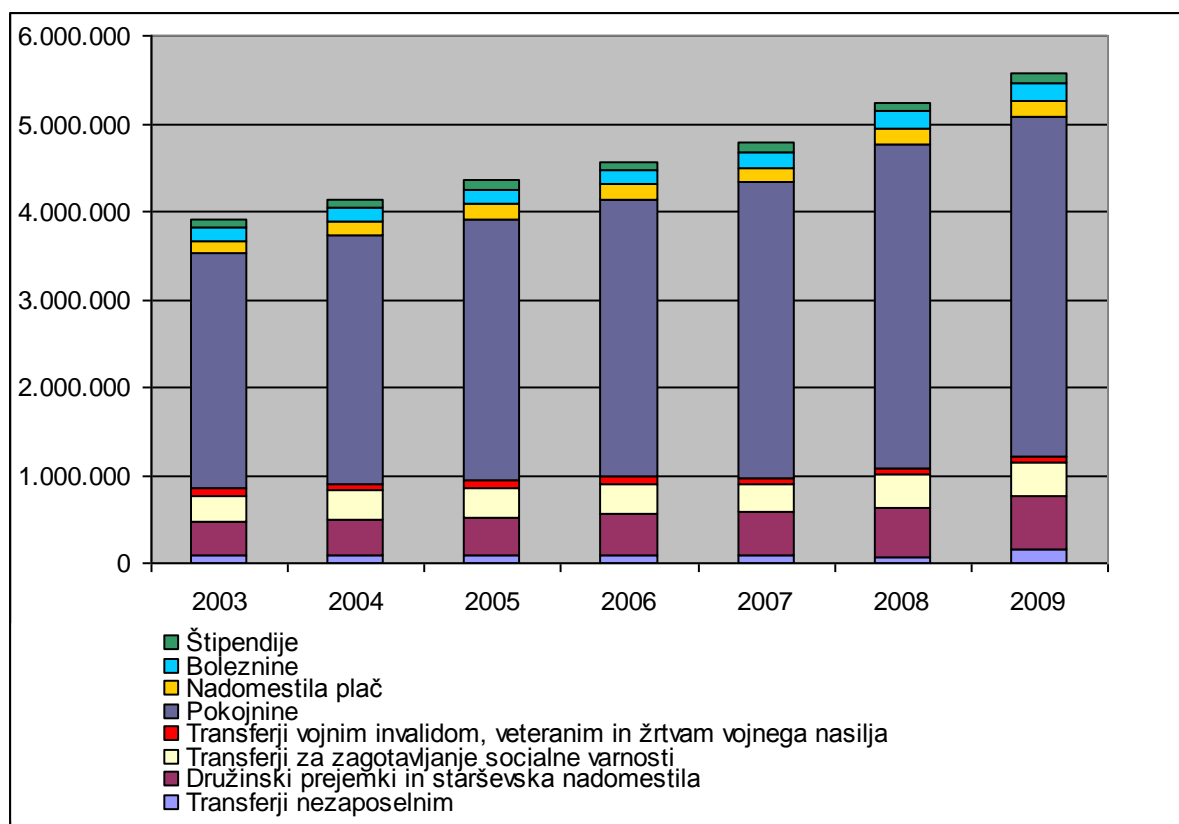
tisoč EUR. Za področje bolnih so namenjena sredstva za leto 2009 znašala 199.824 tisoč EUR in 102.616 tisoč EUR za štipendije.

Tabela 2: Sredstva namenjena socialnim transferjem glede na skupino v obdobju 2003-2009, v mio EUR

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Transferji nezaposlenim	84,34	83,78	90,60	96,92	82,63	87,62	150,02
Družinski prejemki in starševska nadomestila	396,54	431,86	435,21	459,92	490,46	561,36	606,78
Transferji za zagotavljanje socialne varnosti	289,02	326,09	338,96	345,17	321,87	365,44	381,68
Transferji vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja	76,49	76,10	77,43	76,94	76,76	78,31	78,31
Pokojnine	2.67	2.83	2.98	3.16	3.35	3.68	3.86
Nadomestila plač	142,83	156,41	163,82	171,31	172,38	182,93	183,89
Boleznine	155,41	168,09	170,69	166,61	182,42	199,31	199,82
Štipendije	87,77	92,72	95,35	95,20	98,19	99,15	102,62

Vir: Bilten javnih financ, 2009

Slika 3: Gibanje sredstev transferjev posameznikom in gospodinjstvom po področjih v obdobju 2003-2009, v 1000 EUR

Vir: Bilten javnih financ, 2009

V letu 2009 je bilo na področju transferjev posameznikom in gospodinjstvom namenjenih največ sredstev za pokojnine, kar 3.859.258 tisoč EUR. Iz grafa je vidno, da pokojnine predstavljajo najširši obseg sredstev. Sredstva, namenjena temu področju, pa iz leta v leto močno naraščajo veliko hitreje kot sredstva, namenjena za ostale skupine. Po obsegu sredstev so na drugem mestu sredstva, namenjena družinskim prejemkom in starševskim nadomestilom. Ta sredstva so leta 2009 znašala 606.774 tisoč EUR. Tretje mesto pa zasedajo transferji za zagotavljanje socialne varnosti s 381.684 tisoč EUR. Skupina, za katero gre najmanj sredstev, predstavlja transferje vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja. Znesek teh sredstev v letu 2009 znaša 78.312 tisoč EUR. Če pogledamo gibanje sredstev, ugotovimo, da ta večinoma naraščajo enakomerno za vsako skupino, odstopa le področje pokojnin z najhitrejšim in največjim dvigom sredstev.

7 VIRI FINANCIRANJA SOCIALNE ZAŠČITE

V Sloveniji predstavljajo socialni prispevki 70 % vseh finančnih virov, namenjenih socialni zaščiti. V letu 2007 so prispevki delodajalcev znašali 2.060 milijonov EUR, kar je 27,35 %, prispevki zavarovancev 3.091 milijonov EUR ali 41,03 %. Prispevki države 29,79 % ter drugi viri 1,83 % vseh finančnih virov za socialno zaščito. Leta 2007 je bilo za socialno zaščito namenjenih 7,25 % več finančnih sredstev kot leta 2006. Skupni viri financiranja socialne zaščite so leta 2007 predstavljali 7.533 milijonov EUR, leta 2000 pa 4.399 mio EUR (SURs, 2009 in Analiza transferjev s področja socialne zaščite, MDDSZ, 2003, str. 9).

Tabela 3: Viri financiranja programov socialne zaščite po letih v Sloveniji (mio EUR)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Skupaj viri financiranja	4.399	4.967	5.576	5.965	6.331	6.697	6.987	7.533
Socialni prispevki	2.915	3.272	3.704	3.979	4.227	4.495	4.744	5.151
Prispevki delodajalcev	1.187	1.318	1.482	1.616	1.710	1.828	1.897	2.060
Prispevki zavarovancev	1.728	1.954	2.221	2.364	2.517	2.667	2.847	3.091
Prispevki države	1.385	1.620	1.783	1.911	2.020	2.114	2.147	2.244
Drugi viri	99	75	90	75	84	89	96	138

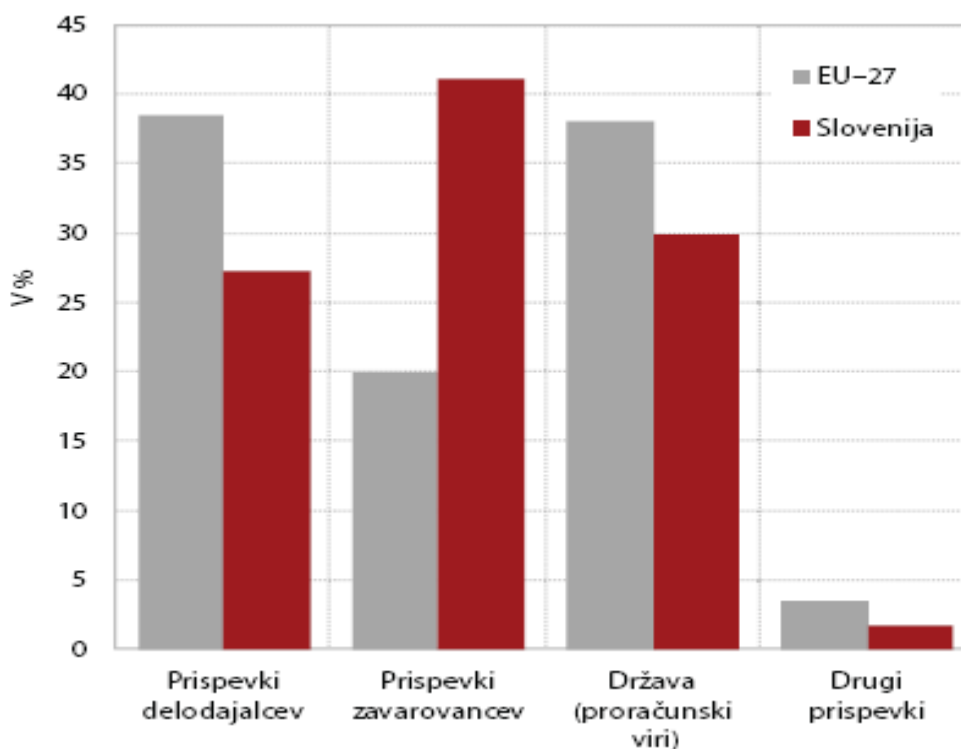
Vir: SURS, 2009

Denarne prejemke glede na vir financiranja delimo v dve skupini (Kersnik, 2006, str. 8):

- prispevni denarni prejemki, ki se financirajo iz socialnih zavarovanj, kot socialni prispevki delodajalcev in delojemalcev; v letu 2007 je bilo teh kar 77 %,
- neprispevni denarni prejemki, ki se financirajo iz proračunskih sredstev; leta 2007 je bilo teh socialnih prejemkov 22,8 %.

V strukturi virov sredstev za socialno zaščito so bili tako v Sloveniji tudi v letu 2008 na prvem mestu prispevki zavarovancev, v EU-27 pa prispevki delodajalcev. Prispevki zavarovancev so v Sloveniji znašali kar 41,03 % vseh virov, v EU-27 pa je bil najvišji delež prispevkov delodajalcev 38,5 % (Ekonomsko ogledalo, 2009, str. 30–31).

Slika 4: Struktura virov sredstev za socialno zaščito, EU-27 in Slovenija, 2007

Vir: Ekonomsko ogledalo, 2009, str. 31

Tabela prikazuje skupne izdatke, namenjene programom socialne zaščite, ter izdatke, namenjene socialnim prejemkom. Ločimo dve skupini socialnih prejemkov, in sicer denarne socialne prejemke in prejemke v naravi. Največ sredstev v letu 2007 je bilo porabljenih za denarne socialne prejemke, in sicer kar 4.871 mio EUR, za socialne prejemke v naravi 2.323 milijonov EUR, upravne stroške 153 mio EUR in druge izdatke 10 mio EUR.

Tabela 4: Izdatki namenjeni programom socialne zaščite v Sloveniji v obdobju 2000-2007 (v mio EUR)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Skupaj izdatki	4.481	5.062	5.644	5.959	6.322	6.612	7.036	7.381
Socialni prejemki	4.365	4.938	5.510	5.823	6.182	6.470	6.873	7.193
Denarni socialni prejemki	2.991	3.349	3.766	3.933	4.175	4.363	4.644	4.871
Socialni prejemki v naravi	1.374	1.589	1.744	1.890	2.007	2.107	2.229	2.323
Upravni stroški	96	107	118	118	126	133	152	153
Drugi izdatki	19	17	16	18	14	9	12	36

Vir: SURS, 2009

8 TRANSFERJI V SLOVENIJI IN TUJINI

V nadaljevanju bom predstavila dva socialna transferja, ki zagotavljata socialno varnost brezposelnim osebam in osebam, ki nimajo dovolj lastnih sredstev za preživetje. To sta denarna socialna pomoč in nadomestilo za brezposelnost. Preverila sem, kako sta transferja urejena, kakšni so pogoji za njuno pridobitev v Sloveniji ter kakšno je stanje na tem področju v Nemčiji, Veliki Britaniji in na Švedskem.

8.1 DENARNA SOCIALNA POMOČ

Sistem socialnega varstva kot neka varnostna mreža ujame tudi brezposelne delavce, ki po izčrpanju pravic iz zavarovanja še vedno niso našli zaposlitve, in tiste, ki kljub delu nimajo dovolj sredstev za preživetje. Zagotavlja se jim minimalna sredstva za preživetje, tako imenovana denarna socialna pomoč (Strban, 2000, str. 1656). Denarna socialna pomoč pomeni edino možnost za preživetje.

Sistem denarne socialne pomoči poznamo v Sloveniji, poznajo pa ga tudi v drugih državah Evropske unije. Denarna socialna pomoč je zadnja oblika pomoči v mreži denarnih pomoči, dodeli se v primeru, ko si oseba ali družina krajši ali daljši čas ni sposobna zagotavljati minimalnega dohodka za preživetje. Glede trajanja imajo države različne ureditve, običajno pa velja pravilo, da se denarna socialna pomoč podeljuje za nedoločen čas, za toliko časa kolikor obstaja potreba.

Zakon o socialnem varstvu, kot navaja Kresal (2007, str. 89), je namenjen sistemu socialnega varstva v zagotavljanju pogojev, ki vsakomur omogočajo ustvarjalno sodelovanje in uresničevanje njegovih razvojnih možnosti, ustrezno raven kakovosti življenja, primerljivo z drugimi v okolju, in spoštovanje človekovega dostojanstva. Za sistem je značilno načelo subsidiarnosti, saj pripadajo socialnovarstvene storitve in dajatve posamezniku, ko si sam v okviru svoje družine ali drugih sistemov socialne varnosti ne more zagotoviti potrebnih resursov in pogojev za dostojno življenje. Socialno varstvo obravnavamo kot del sistema socialne varnosti in širših sistemov socialne zaščite (Svetlik et al., 2002, str. 160).

Socialna varnost se zagotavlja s sistemi socialne varnosti, katere konstituirata dve prvini (Svetlik et al., 2002, str. 147):

- sistem socialnega zavarovanja, katerega glavni cilj je ohranjanje relativnega družbenega položaja zavarovane osebe,
- sistem socialnih pomoči, kjer gre predvsem za zagotavljanje eksistenčnega minimuma upravičencem.

8.1.1 Denarna socialna pomoč v Sloveniji

Socialna država je zavezana zagotavljati socialno varnost tistim osebam, ki so brez lastne krivde brez zadostnih sredstev za preživljanje in so zato socialno ogrožene. Osebam, ki živijo v pomanjkanju, je dodeljena denarna socialna pomoč, določena v sistemu socialnih pomoči. Sistemi socialnih pomoči so osnovani na ideji minimuma in zagotavljanja varovanim osebam le najnujnejša sredstva za preživetje. Denarna socialna pomoč je tipično nizka, višina je prilagojena posameznikovemu ekonomskemu položaju (Svetlik et al., 2002, str. 148). Glavni pogoj je, da se ugotovi dejanska potreba po pomoči. Višina denarne socialne pomoči je individualizirana in se izračuna za vsakega posameznika ali družino. Pri izračunu se upoštevajo dohodki prosilca in njegovih družinskih članov ter njegov družinski status in premoženje. Do te pravice so upravičene le tiste osebe, ki si same ne morejo zagotoviti socialne varnosti, ker nimajo zadostnih sredstev za preživljanje. Do dajatev so upravičeni le, če zadostnih sredstev za preživljanje nimajo zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati (zapiski Vodovnik, 2009).

Zakon definira denarno socialno pomoč kot »denarno socialno pomoč, s katero so upravičencu za čas bivanja v Republiki Sloveniji zagotovljena sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje«. Z denarno socialno pomočjo se zagotavljajo sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb (Kresal, 2007, str. 94). Preživetje se šteje, da je omogočeno, če so upravičencu zagotovljeni dohodki, s katerimi razpolaga po plačilu davkov in obveznih prispevkov za socialno varnost v višini minimalnega dohodka.

Osnovni znesek minimalnega dohodka se v skladu s 3. členom Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji usklajuje enkrat letno v mesecu januarju z rastjo cen življenjskih potrebščin.

Poznamo štiri vrste denarnih socialnih pomoči (ZSV, 31.b in 31.c člen):

Denarna socialna pomoč – za obdobje: dodeli se za določen čas glede na okoliščine. Prvič se dodeli največ za tri mesece, ponovno pa za največ šest mesecev. Denarna socialna pomoč za obdobje enega leta se dodeli upravičencu, starejšemu od 60 let ali v primeru bolezni, invalidnosti in drugih okoliščin, ko ni mogoče pričakovati izboljšanja socialnega položaja upravičenca.

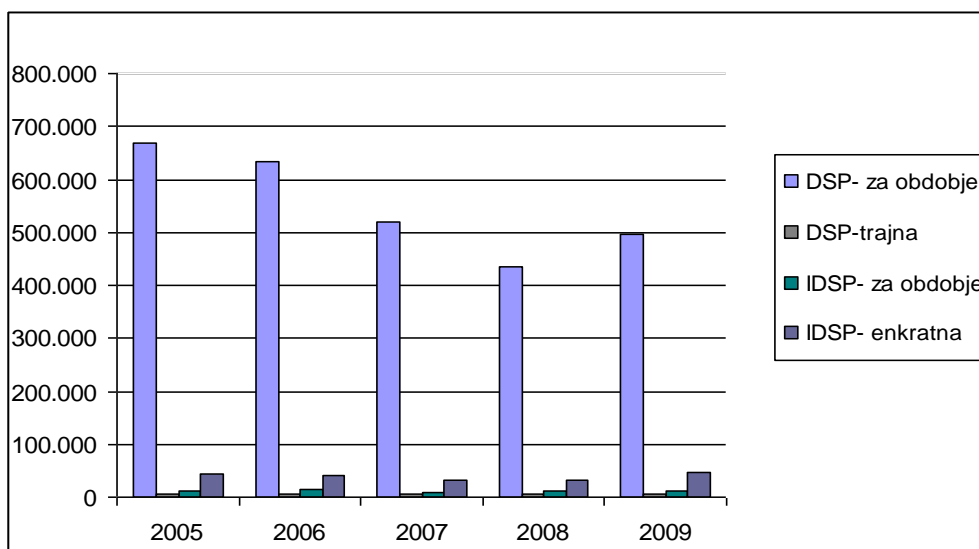
Denarna socialna pomoč – trajna: do te dajatve je upravičena oseba, starejša od 60 let in tisti, ki je trajno nezmožen za delo in je brez vsakršnih prejemkov ali premoženja, nima pa tudi nikogar, ki bi ga bil dolžan in sposoben preživljati in živi doma. Trajno nezmožnost za delo ugotavlja invalidska komisija po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Posebna oblika denarne socialne pomoči pa je izredna denarna socialna pomoč, ki se osebam zagotavlja zlasti zaradi kratkotrajne materialne ogroženosti. Ločimo dve vrsti izrednih denarnih pomoči; to sta izredna denarna socialna pomoč za obdobje in enkratna izredna denarna socialna pomoč.

Izredna denarna socialna pomoč – za obdobje: se dodeli v izrednih okoliščinah, tudi v primeru, ko upravičenec sicer presega "cenzus" za dodelitev denarne socialne pomoči, a se je (iz razlogov, na katere ni mogel vplivati) znašel v položaju materialne ogroženosti. Dodeli se jo v primeru materialne ogroženosti, ki bo trajala več kot dva meseca.

Izredna denarna socialna pomoč – enkratna: ta se od izredne denarne pomoči za obdobje razlikuje le v dodeljenem enkratnem znesku. Gre le za trenutno materialno ogroženost.

Slika 5: Število dodeljenih denarnih socialnih pomoči glede na vrsto za obdobje 2005-2009

Vir: MDDSZ, 2009

Glede na vrste denarne socialne pomoči, ki so prikazane na grafu, je v Sloveniji dodeljenih največ denarnih socialnih pomoči za obdobje. Med leti od 2005 do 2008 je ta vrsta denarne socialne pomoči rahlo padala, v letu 2009 pa ponovno narasla, vendar še vedno prevladuje. Sledijo jim enkratne izredne denarne socialne pomoči ter izredne denarne socialne pomoči za obdobje. Na zadnjem mestu po številu prejemnikov denarnih socialnih pomoči pa so trajne denarne socialne pomoči.

Tabela 5: Denarna sredstva namenjena denarnim socialnim pomočem v obdobju 2007- 2009, v EUR

	DSP- za obdobje	DSP- trajna	IDSP- za obdobje	IDSP- enkratna	SKUPAJ
2007	106.026.389	1.102.958	2.120.557	7.240.249	116.490.153
2008	95.399.659	1.147.207	3.045.623	7.567.168	107.159.657
2009	110.569.044	1.049.460	3.103.832	12.273.878	126.996.214

Vir: MDDSZ, 2009

Največ sredstev je bilo namenjenih denarni socialni pomoči za obdobje, saj je to skupina socialne pomoči, ki jo prejema največje število oseb. Leta 2009 je bilo namenjenih 110.569.044 EUR. Za trajno denarno socialno pomoč, do katere je upravičenih najmanj oseb, pa je bilo namenjenih le 1.049.460 EUR. Tako so vsa sredstva, namenjena za denarno socialno pomoč, znašala 126.996.214 EUR. Sredstva se po letih počasi zvišujejo, saj se zvišuje tudi standard.

Višina denarne socialne pomoči

Denarna socialna pomoč = minimalni dohodek – lastni dohodek (neto):

- za upravičenca, ki nima lastnih dohodkov po Zakonu o socialnem varstvu, se določi v višini minimalnega dohodka, ki pripada upravičencu,
- za upravičenca, ki ima lastne dohodke, se določi kot razlika med minimalnim dohodkom, ki pripada upravičencu, in njegovimi dohodki,
- za družino se določi kot razlika med seštevkom minimalnih dohodkov, ki pripadajo posameznim upravičencem oz. družinskim članom, in dohodki vseh družinskih članov.

Poleg dohodninskega cenzusa je pri presoji upravičenosti pomembno, ali ima posameznik oz. družina premoženje, s katerim bi se lahko preživljala. Denarna socialna pomoč je torej odvisna od dohodkov in števila družinskih članov.

Če je oseba brez sredstev za preživljanje, je upravičena do denarne socialne pomoči, ki od 1. 7. 2009 znaša:

Tabela 6: Višina denarne socialne pomoči v letu 2008 in 2009 v EUR

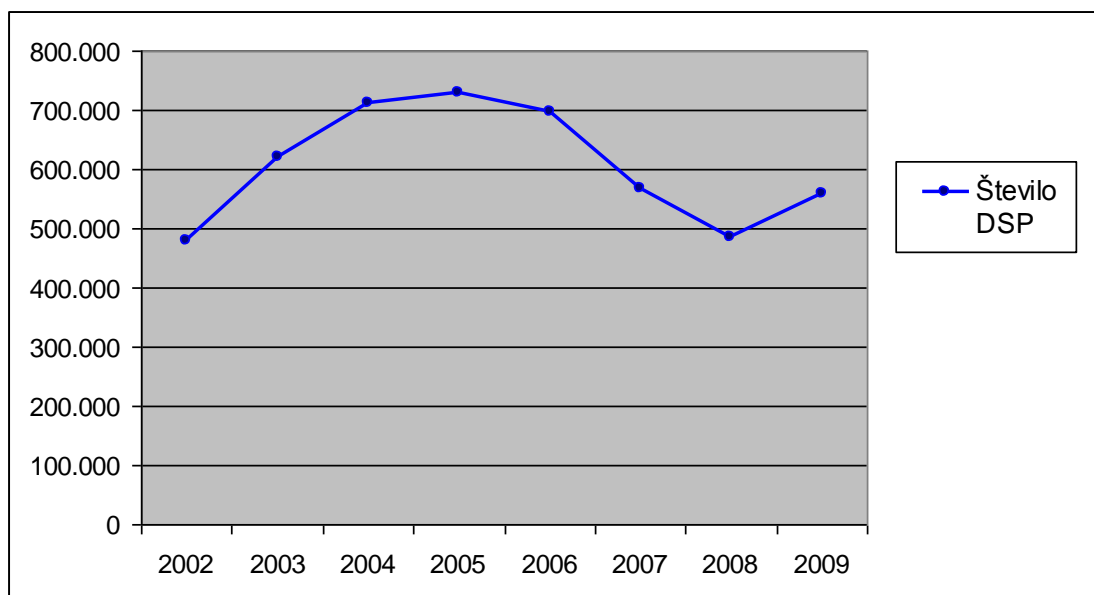
	2008	2009/2010
Samska oseba	221,70 EUR	226,80 EUR
Družina- prva odrasla oseba	221,70 EUR	226,80 EUR
Zakonec / izvenzakonski partner	155,19 EUR	158,76 EUR
Otrok, ki so ga starši dolžni preživljati	66,51EUR	68,04 EUR
Povečanje za enostarševsko družino	66,51EUR	68,04 EUR

Vir: CSD Šiška, 2009

Upravičenci do denarne socialne pomoči so državljani Republike Slovenije s stalnim prebivališčem v Sloveniji. Do denarnih pomoči so upravičeni tudi tujci, kateri imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji ter osebe, ki jim to pravico priznavajo mednarodni akti, ki obvezujejo RS. Upravičene osebe do denarne socialne pomoči so tiste osebe, ki si zase in za svoje družinske člane ne morejo zagotoviti sredstev v višini minimalnega dohodka. Denarna socialna pomoč se poveča za dodatek za pomoč in postrežbo upravičencu, če za opravljanje življenjskih funkcij potrebuje nujno pomoč druge osebe in te pomoči ne prejema iz drugega naslova (Center za socialno delo Šiška, 2009).

Prejemnik denarne socialne pomoči pa imajo določene obveznosti, npr. da so dolžni sprejeti vsako zaposlitev, ki mu jo ponudi Zavod RS za zaposlovanje. Neutemeljena zavrnitev ponujenega dela pa privede do izgube pravice do denarne socialne pomoči. O dodelitvi denarne socialne pomoči odloča Center za socialno delo, ki je pristojen glede na prebivališče osebe. Oseba vloži vlogo na predpisanem obrazcu pri Centru za socialno delo, kjer ima stalno prebivališče ter priloži potrebna dokazila.

Slika 6: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči za obdobje 2003-2009

Vir: MDDSZ, 2009

Graf kaže, kako od leta 2002 število denarnih socialnih pomoči enakomerno raste vse do leta 2004, od tega leta dalje je mogoče zaznati rahel upad. Močno zmanjšanje števila prejemnikov denarne socialne pomoči pa je med letoma 2006–2008. V nadaljnjem obdobju je vidno, da se število izplačil ponovno povečuje.

Tabela 7: Odstotek izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na starost upravičenca

STAROST	do 18	18-21	22-26	27-45	46-59	60-64	65,79	80+
ŠTEVILO	0,08%	8,47%	18,56%	42,90%	24,00%	2,92%	2,50%	0,58%

* podatki za december 2009

Vir: MDDSZ, 2009

Tabela prikazuje odstotek upravičencev do denarne socialne pomoči po starosti in iz nje lahko vidimo, da je največji delež upravičencev tistih, starih od 27–45 let, ta populacija predstavlja 42,90 % vseh prejemnikov denarne socialne pomoči, sledijo jim tisti, stari 46–59 let; takšnih je 24,00 %. Najmanjši odstotek prejemnikov denarne socialne pomoči predstavljajo osebe s starostjo nad 80 let in tisti, ki imajo 18 let ali manj.

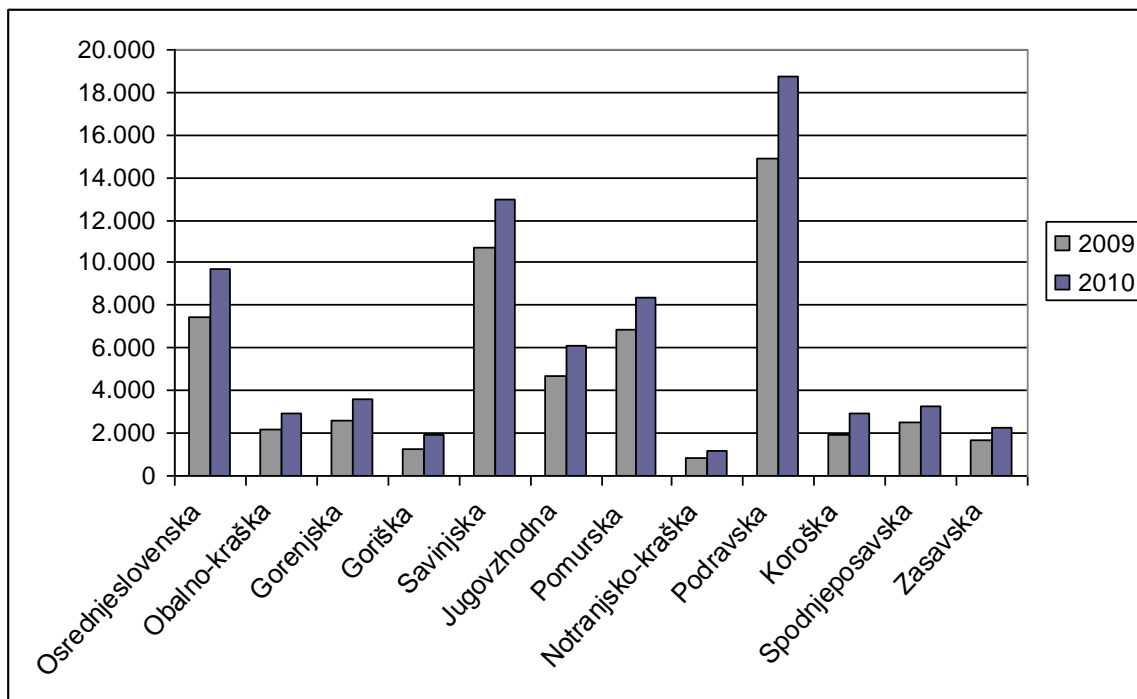
Tabela 8: Število upravičencev do denarne socialne pomoči glede na regijo za mesec januar 2010

Regija	2010
Osrednjeslovenska	9.672
Obalno-kraška	2.922
Gorenjska	3.612
Goriška	1.900
Savinjska	13.010
Jugovzhodna	6.106
Pomurska	8.402
Notranjsko-kraška	1.174
Podravska	18.777
Koroška	2.893
Spodnjeposavska	3.222
Zasavska	2.271

Vir: MDDSZ, 2010

Iz spodnjega grafa, ki prikazuje število upravičencev do denarne socialne pomoči glede na regijo, je razvidno, da največji delež prejemnikov denarne socialne pomoči predstavljajo osebe iz Podravske in Savinjske regije, saj so to območja, ki ne razpolagajo z ustreznimi delovnimi mesti. V številkah, ki so prikazane v zgornji tabeli, to predstavlja 18.777 upravičencev iz Podravske regije in 13.010 iz Savinjske. Od leta 2009 se je v Podravski regiji število upravičencev povečalo za 28,5 %, v Savinjski pa 17,76 %. Najmanjši delež prejemnikov denarne socialne pomoči predstavljajo tisti, ki živijo na območju Notranjsko-kraške ter Goriške regije. Iz Notranjsko kraške regije je denarno socialno pomoč prejelo 1.174 ljudi, iz Goriške pa 1.900.

Slika 7: Upravičenci do denarne socialne pomoči po regijah

*podatki veljajo za januar 2009 in 2010
VIR: MDDSZ, 2008

Tabela 9: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na glavni vir dohodka vlagatelja

Glavni vir dohodka vlagatelja	Število DSP
Nima dohodka	30.643
Plača	3.374
Pokojnina	2.671
Drugi prejemki po ZPIZ	1.319
Denarno nadomestilo za brezposelnost	2.549

*podatki veljajo za december 2009
Vir: MDDSZ, 2009

V tabeli je prikazanih pet najpogostejših glavnih virov dohodka, ki jih imajo osebe, ki podajo vlogo za pridobitev denarne socialne pomoči. Prevladujejo tisti vlagatelji, ki nimajo nikakršnega dohodka; teh je 30.642, sledijo jim tisti, katerih glavni vir dohodka

je plača; število teh je 3.374. Med najpogostejšimi petimi glavnimi viri dohodka pa se uvrščajo še pokojnine, denarno nadomestilo za brezposelnost in drugi prejemki po ZPIZ-u.

8.1.2 Denarna socialna pomoč na Švedskem

Denarna socialna pomoč na Švedskem se je uveljavila leta 1982 in trenutno temelji na zakonski podlagi iz leta 2002. Denarna socialna pomoč, imenovana tudi pomoč za dobro počutje, ki služi kot zadnja varnostna mreža za osebe s finančnimi težavami. Gre za osebni prejemek, ki temelji na obveznosti izčrpanja vseh sredstev podpore. Švedski socialni model temelji na dobrem počutju za vsakogar. Pred uveljavitvijo te pravice mora posameznik storiti vse, da bi se temu stanju izognil, šele nato je upravičen do tega transferja. Je univerzalna pravica, vsi državljani imajo pravico do finančne podpore. Finančna pomoč zagotavlja primeren življenjski standard osebam, ki so do nje upravičene. Vlada vsako leto določi standard za osnovne življenjske stroške, občine pa imajo polno odgovornost za financiranje. Standardna stopnja za osnovne življenjske stroške za samsko odraslo osebo znaša približno 3,470 švedskih kron oz. 371 € na mesec. Osnovni življenjski stroški pokrivajo hrano, obleko, telefon, televizijo, gospodinjske stroške, zavarovanje. Lahko pa občine v posebnih primerih dodajo še stroške za zdravstveno nego in druga zdravljenja. Pred dodelitvijo pomoči se mora oseba najprej dokazati z ustreznimi dokumenti, iz katerih je razvidno, da njeno materialno stanje ni zadostno. Oseba, ki zaprosi za ta transfer, ne sme imeti dragocenega premoženja, posebnih sredstev ali posebnih prihrankov na banki. Denarna pomoč se dodeli glede na premoženje in dohodek posameznika ali družine. Do prejemka so upravičene brezposelne osebe, katere nimajo sredstev, s katerimi bi se lahko preživljale, ter osebe z zelo nizkim nadomestilom za brezposelnost. Pomoč se lahko dodeli tudi delavcu, ki ima zelo nizko plačilo, ali tistemu, ki dela manj ur in tako z lastnimi sredstvi ne dosega osnovnega življenjskega standarda. Od leta 1998 socialne službe lahko, če ocenijo, da so osebe sposobne za delo, določijo pogoj, da iščejo zaposlitev. V primeru, da je oseba mlajša od 25 let in je brez zaposlitve ali starejša od 25 let in ima posebne potrebe, se mora vključiti v aktivacijski program, da lahko prejema pomoč. Pred letom 1998 je bila vključitev prostovoljna. Višina denarne socialne pomoči se zniža ali celo zavrne, če brezposelna oseba zavrne sodelovanje v programu. Vlada vsako leto določi višino najnižjega in najvišjega zneska, ki se posamezniku lahko dodeli kot denarna socialna pomoč, lokalne skupnosti pa so odgovorne za financiranje, izračunajo potrebo za posamezni primer, pri tem pa morajo upoštevati določila vlade glede najnižjega in najvišjega zneska. Torej so na Švedskem za posameznike, ki zaidejo v finančne težave in se ne morejo same vzdrževati, odgovorne občine, v katerih imajo posamezniki stalno prebivališče. Prejemniki so upravičeni do sredstev za primeren življenjski standard, višina se po posameznih občinah razlikuje, v mestnih občinah so le-ta višja. Višina prejemka je odvisna od denarnega stanja, ki ga ima posameznik ali gospodinjstvo. Višina se določi tako, da se sešteje vsoto stroškov za posamezno osebo in gospodinjske skupne stroške, nato pa odšteje dohodke gospodinjstva. Tako je določena podpora po potrebi za preživetje. Velja pravilo, da se denarna socialna pomoč dodeli za nedoločen čas za toliko časa, kolikor obstaja potreba, vse dokler se okoliščine ne spremenijo (Ministry of Health and Social Affairs, 2010).

8.1.3 Denarna socialna pomoč v Nemčiji

Vsakdo, ki se znajde v hudi stiski ali položaju in ga sam ne more rešiti, kar pomeni, da vsaka oseba, ki si z lastnimi finančnimi ali fizičnimi sredstvi ali s pomočjo tretje osebe ne more zagotoviti ustreznega premoženja za preživljanje, lahko zaprosi za denarno socialno pomoč. Osebe, mlajše od 65 let, ki se niso sposobne preživljati same ter so začasno nezmožne za delo, prejemajo dajatev, ki se imenuje pomoč za preživetje. Osebe, stare 18 let in več ter osebe po dopolnjenem 65 letu, trajno nezmožne za delo, lahko zaprosijo za zjamčeni minimalni dohodek. Če oseba stara od 18 let do 65 let prejema denarno socialno pomoč v obdobju delovne aktivnosti, mora biti prijavljena kot iskalka dela. Denarna socialna pomoč je komplementarna vsem ostalim socialnim finančnim transferjem in se odobri kot zadnja možnost. Zagotavlja sredstva za najnujnejše življenjske potrebe. Za dodelitev tega prejemka se upošteva dohodek in premoženje osebe, ki vloži vlogo za dodelitev denarne socialne pomoči, upošteva pa se tudi dohodek in premoženje zakonca ali partnerja (Lebensunterhalt, 2010).

Urdu za zaposlovanje mora oseba sporočiti spremembe statusa in spremembe glede razmer, ki bi lahko vplivale na pravico do te dajatve (zaposlitev, pridobitev pravice do pokojnine). V Nemčiji je upravljanje v pretežni meri tudi financiranje sistema v odgovornosti na občinah, čeprav zvezne dežele poleg sprejemanja smernic povrnejo občinam del njihove porabe (MISSOC – Social protection in the Member States of the European Union, 2007).

8.1.4 Denarna socialna pomoč v Veliki Britaniji

Imenuje se minimalni dodatek in zagotavlja najmanjšo stopnjo pomoči osebam, katerih dohodki in premoženje so manjši od zakonsko določene ravni. Pripada osebam, ki si niso zmožne zagotoviti minimalnega dohodka. Social Security Administration Act iz leta 1992 je zakonska podlaga, na kateri temelji pravica do denarne socialne pomoči. Tiste osebe, ki so zmožne delati poln delovni čas in so brezposelne ter nimajo pravice do denarnega nadomestila ali jim je ta pravica prenehala, dobijo denarno socialno pomoč, katere višina predstavlja minimalna sredstva, s katerimi se jim omogoči osnovno bivanje.

Denarna socialna pomoč omogoči osnovne stroške oseb ali gospodinjstev. Prejemniki morajo dokazati upravičenost do dajatve, saj ne smejo imeti dovolj sredstev za preživljanje. Dodeli se osebam, starim več kot 16 let do najvišje starosti 59 let.

Pripada tistemu, ki je rezident Velike Britanije in ne opravlja dela ali opravlja dejavnost manj kot 16 ur na teden in ima izredno nizek dohodek. V primeru, da oseba živi s partnerjem, partner tedensko ne sme delati več kot 24 ur. Dajatev je namenjena tudi osebi, ki ne dela. Tisti, ki ima več kot 16.000 \$, ne more dobiti pomoči (povzeto po Adviceguide, 2010).

8.2 NADOMESTILO ZA BREZPOSELNOST

Skozi čas so posamezne države spoznale, da je potrebno tako kot za druge rizike izgube zaslužka uvesti posebne sisteme socialne pomoči tudi za riziko brezposelnosti (Strban, 2000, str. 1647).

8.2.1 Nadomestilo za brezposelnost v Sloveniji

V Sloveniji nadomestilo za brezposelnost ureja Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. list RS, 107/2006). Zavarovanec lahko uveljavlja pravico do denarnega nadomestila za brezposelnost, če je bil pred nastankom brezposelnosti zavarovan za primer brezposelnosti in zanj ni ustrezne zaposlitve ter je delovno razmerje pred prenehanjem zaposlitve trajalo najmanj 12 mesecev v zadnjih 18 mesecih. Brezposelna oseba, ki želi uveljavljati nadomestilo za brezposelnost, se mora prijaviti kot brezposelna na Zavodu za zaposlovanje v roku 30 dni po prenehanju obveznega zavarovanja. V primeru, da oseba zahteve ne vloži v 30 dneh, se skrajša pravica do nadomestila za čas prekoračitve roka. Po 60 dneh prenehanja obveznega zavarovanja se pravica do denarnega nadomestila ne more več uveljavljati.

Za prve tri mesece znaša višina denarnega nadomestila 70 % povprečne mesečne plače, ki jo je posameznik prejemal v 12 mesecih pred nastankom brezposelnosti. Po treh mesecih ta znaša 60 %, ne sme pa biti nižja od 45,56 % minimalne plače in ne višja od trikratnika določenega najnižjega nadomestila. Denarno nadomestilo za brezposelnost se uskladi enkrat letno s cenami življenjskih potrebščin (Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije, 2010).

Trajanje upravičenosti do denarnega nadomestila je odvisno od predhodnega zavarovanja za primer brezposelnosti:

- za zavarovanje od 1–5 let, tri mesece,
- za zavarovanje 5–15 let, šest mesecev,
- za zavarovanje 15–25 let, devet mesecev,
- za zavarovanje nad 25 let, dvanajst mesecev,
- za zavarovanje nad 25 in starejše od 50 let, osemnajst mesecev,
- za zavarovanje nad 25 let in starejše od 55 let, štiriindvajset mesecev.

Da prejemnik ohrani nadomestilo za brezposelnost, mora biti na razpolago za zaposlitev, aktivno iskati zaposlitev in prebivati v Republiki Sloveniji. Nadomestilo ohrani tudi v primeru, ko ni na voljo ustrezne zaposlitve (ZZZPB, 17.g in 17.a člen).

Nadomestilo za brezposelnost zavarovancu preneha, če (ZZZPB, 32. člen):

- sklene pogodbo o zaposlitvi s polnim delovnim časom,
- postane samozaposlena oseba,
- izpolni pogoje za pridobitev starostne ali invalidske pokojnine ali uveljavi pravico do družinske ali vdovske pokojnine,
- dopolni starost, ki je po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pogoj za pridobitev pokojnine za najnižjo zavarovalno dobo,

- se odjavi iz evidence brezposelnih oseb,
- odkloni ustrezno ali primerno zaposlitev,
- odklonitev zaposlitve s strani delodajalca,
- brez upravičenih razlogov odkloni neplačano začasno delo v primerih višje sile (poplava, potres in podobno),
- brez upravičenih razlogov odkloni vključitev v program aktivne politike zaposlovanja,
- aktivno ne išče zaposlitve,
- ni na razpolago,
- je podal neresnične podatke o izpolnjevanju pogojev za pridobitev denarnega nadomestila,
- nastopi prestajanje zaporne kazni šest ali več mesecev,
- krši obveznosti, sprejete s pogodbo o vključitvi v program aktivne politike zaposlovanja,
- se ugotovi, da samozaposlena oseba ali lastnik oziroma solastnik gospodarskih družb v času uživanja denarnega nadomestila dosega dobiček iz dejavnosti in druge obdavčljive dohodke, ki dosegajo najmanj višino zjamčenega nadomestila plače,
- je ugotovljeno, da dela ali je zaposlen na črno,
- ga zavod preneha voditi v evidenci brezposelnih oseb.

Slika 8: Gibanje števila prejemnikov nadomestila za brezposelnost v Sloveniji za januar 2009 in 2010

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2010

V Sloveniji je bilo do januarja 2010 99.591 brezposelnih oseb. Denarno nadomestilo za brezposelnost je januarja 2009 prejelo 20.857 oseb, januarja 2010 pa že 32.186 oseb. Avgusta in septembra je število prejemnikov rahlo padlo, vendar se je močno povečalo že oktobra. Število prejemnikov nadomestila za brezposelnost na leto narašča za približno 10.000 oseb, kot je vidno iz grafa.

8.2.2 Nadomestilo za brezposelnost v Nemčiji

Zaposlene osebe ali vajenci so ob izgubi zaposlitve upravičeni do nadomestila za brezposelnost pod naslednjimi pogoji (Splošno o socialni varnosti v Nemčiji, 2010):

1. oseba, ki postane brezposelna, mora čim prej obvestiti Urad za zaposlovanje ter vložiti prošnjo za pridobitev transferja,
2. oseba ne sme opravljati nobene dejavnosti oz. v primeru, da opravlja kakršnokoli delo, to ne sme presegati 15 ur na teden,
3. brezposelna oseba mora biti na voljo Uradu za zaposlovanje, kar pomeni, da je sposobna za delo in pripravljena sprejeti vsako ustrezno delo, ki ji je predlagano, ter aktivno išče izhod iz brezposelnosti,
4. poklicno dejavnost je morala opravljati najmanj 12 mesecev v zadnjih dveh letih.

Doba prejemanja nadomestila za brezposelnost je odvisna od obdobja plačevanja prispevkov in starosti brezposelne osebe. Osebe, ki so bile obvezno zavarovane 12 mesecev, v zadnjih treh letih prejema nadomestilo 6 mesecev, tiste, stare najmanj 55 let obvezno zavarovane 36 mesecev, so v zadnjih treh letih upravičene do največ 18 mesecev. Največ 12 tednov prejema nadomestilo tiste osebe, ki same prekinejo delovno razmerje, zavrnejo predlagano delo s strani Urada za zaposlovanje ali zavrnejo sodelovanje pri razumnem roku za vključitev na trg dela.

V Nemčiji je uveljavljeno tudi nadomestilo za brezposelnost II. Je minimalni transfer in pripada brezposelni osebi v primeru, da ta ni upravičena do nadomestila za brezposelnost na podlagi predhodnega zavarovanja, da je sposobna za delo in brez sredstev za preživljanje. Oseba, ki je upravičena do nadomestila II., mora imeti najmanj 15 let in največ 65 let in ima stalno prebivališče v Nemčiji. Na strani prejemnika je vzpostavljena obveznost sprejemanja primerne zaposlitve. Če prejemnik zavrne primerno zaposlitev, se mu nadomestilo zmanjša za 25 %. Uradu za zaposlovanje mora oseba sporočiti spremembo statusa (Bundesagentur für Arbeit, 2010).

8.2.3 Nadomestilo za brezposelnost v Veliki Britaniji

Nadomestilo za brezposelnost prejema oseba, ki je brezposelna največ 182 dni. Oseba, ki je upravičena do nadomestila za brezposelnost, mora biti brez zaposlitve in zmožna za delo, pripravljena delati ter aktivno iskati zaposlitev. Ko posameznik postane brezposeln, zaprosi za nadomestilo pri lokalni Agenciji javnega zavoda za zaposlovanje. Odzvati se je potrebno vsakemu vabilu Agencije zavoda za zaposlovanje. Pogoji za upravičenost do te dajatve je enotna pavšalna dajatev, kar pomeni, da je oseba morala plačati prispevke v enem od davčnih let in ti morajo znašati najmanj 25-kratnik minimalnega prispevka za to leto. Za prve tri dni brezposelnosti se nadomestilo ne izplača, prav tako se ne izplačuje osebi, ki dela 16 ur na teden in tistemu, ki je ostal brezposeln po svoji krivdi. Nadomestilo je individualna dajatev, saj ne omogoča povečanja za partnerja ali vzdrževanega otroka. Izplača se ne glede na premoženje in večino dohodkov. Nadomestilo se

običajno izplačuje vsakih 14 dni. Najvišja starost, do katere so brezposelne osebe upravičene do dajatve za primer brezposelnosti, je za moške 65 let, za ženske pa 60 let. Brezposelna oseba pridobi nadomestilo ne glede na dohodek. Odmera znaša 56 € na teden (Splošno o socialni varnosti v Veliki Britaniji, 2010).

Pri reševanju vprašanj brezposelnosti in socialnih transferjev, ki jih brezposelnost zahteva, so razvili poseben program New Deal for Young Unemployed People, ki se osredotoča na aktiviranje mlajših brezposelnih oseb, se pa posebna pozornost posveča tudi drugim skupinam (samski starši, invalidi, osebe nad 50 ipd.). Osnovni namen je izboljšati zaposljivost teh skupin ljudi skozi ustvarjanje ponudbe za pridobivanje delovnih izkušenj in poklicnih spretnosti. Aktivacijske dejavnosti se pričnejo po 6 mesecih brezposelnosti. V tem obdobju se s strani Uradov za delo ponujajo naslednji aktivacijski mehanizmi oz. opcije: delo pri delodajalcu, 6-mesečno delo na področju programa okoljskih del, delo pri delodajalcu v nevladnem prostovoljnem sektorju in možnost dokvalifikacije za tiste, ki imajo slabe zaposlitvene možnosti v maksimalnem trajanju enega leta. Odklonitev ponujenih aktivacijskih možnosti ima lahko za posledico začasno ukinitve socialnega transferja. Večkratna odklonitev aktivacijskih možnosti pa podaljšuje rok ukinitve socialnega transferja (Department for Work and Pension, 2010).

8.2.4 Nadomestilo za brezposelnost na Švedskem

Švedsko zavarovanje za primer brezposelnosti je sestavljeno iz dveh komponent; iz osnovnega zavarovanja in zavarovanja za izgubo dohodka (na dohodek vezana korist). Zavarovanje za brezposelnost upravlja sklad za brezposelnost, zavarovanje krije tako zaposlene kot tudi samozaposlene. Osnovni znesek nadomestila je namenjen osebi, katera ni član sklada za brezposelnost, in osebi, ki ni član sklada dovolj dolgo, saj moraš biti član najmanj 6 mesecev brez prekinitve. Prosilec mora izpolnjevati osnovne pogoje in delovne pogoje, da lahko pridobi korist v okviru osnovnega zavarovanja. Osnovni pogoj pomeni, da je prosilec brezposeln ali delno brezposeln in ne dela več kot tri ure dnevno ali 17 ur na teden, je pripravljen sprejeti ponujeno delo, prijavljen na Zavodu za zaposlovanje kot iskalec zaposlitve, aktivno išče delo ter sodeluje pri individualnem načrtu Zavoda za zaposlovanje. Delovni pogoj pomeni, da je morala brezposelna oseba v obdobju 12 mesecev pred nastankom brezposelnosti delati najmanj 80 ur na mesec vsaj 6 mesecev ali 480 ur 6 neprekinjenih koledarskih mesecev. Nadomestilo za brezposelnost v skladu z osnovnim zavarovanjem znaša 320 švedskih kron oz. 34 € na dan za osebo, ki je delala poln delovni čas ne glede na prejšnji dohodek. Osebi, ki je delala manj od polnega delovnega časa, se dnevno korist sorazmerno zmanjša (Splošno o socialni varnosti na Švedskem – nadomestilo za brezposelnost, 2010 in Work in Sweden, 2010).

V sklad za brezposelnost se prijavi lahko vsaka oseba, ki izpolnjuje pogoje, da je v neprekinjenem obdobju petih tednov delala najmanj štiri tedne v povprečju najmanj 17 ur tedensko. Da lahko pridobiš pravico do nadomestila za brezposelnost iz sklada za brezposelnost, moraš biti član najmanj 6 mesecev, članarina znaša 50 SEK oz. 4,86 EUR na mesec. Za pridobitev na dohodek vezanega denarnega nadomestila

morajo biti izpolnjeni delovni pogoji. Izplačuje se ga največ 300 dni (5 dni na teden) s čakalno dobo petih dni. Na dohodek vezano nadomestilo za brezposelnost se izplača kot 80 % prejšnjega denarnega dohodka prvih 200 dni do zgornje meje 859 švedskih kron oz. 90 €, naslednjih 100 dni pa zavarovancu pripada 70 % prejšnjega denarnega dohodka. Plačilno obdobje je lahko podaljšano za največ 300 dodatnih dni in znaša 5 % manj, torej 65 % prejšnjega plačila. Če brezposelna oseba zavrne delo brez upravičenega razloga, se višina nadomestila zmanjšuje po korakih. Ko prvič zavrne, se ta zmanjša za 25 % za 40 dni, naslednjič za 50 % ravno tako za 40 dni, v primeru, da tudi tretjič zavrne delo, se ta zadrži in se ji nadomestila za brezposelnost ne izplača. Osebe, ki prejema denarno nadomestilo za brezposelnost in so našle zaposlitev ali so še vedno brezposelne, a prenehajo iskati zaposlitev, morajo o tem obvestiti Zavod za zaposlovanje. Nadomestilo za brezposelnost se večinoma financira iz državnega proračuna in tudi sklada za brezposelnost. Nadomestilo, ki je odvisno od dohodka, se dodeli v višini 80 % dohodkov, prejetih pred brezposelnostjo. Nadomestilo se izplačuje največ 300 dni (5 dni na teden), po koncu obdobja se ta lahko podaljša za dodatnih 300 dni, če zavarovanec ne izpolnjuje potrebnih pogojev za zaposlitev. Starši z mladoletnimi otroki so upravičeni še do dodatnih 150 dni in nadomestilo znaša 70 % prejšnjega denarnega nadomestila (Unemployment insurance, social assistance and activation policy in Sweden, 2007).

Osebe, ki so ostale brezposelne po lastni krivdi in so brez tehtnega razloga prekinile zaposlitev ali so odpuščene zaradi neprimerne vedenja, jim nadomestilo za brezposelnost ne pripada. Nadomestilo pa se zniža, če oseba brez tehtnega razloga zavrne primerno zaposlitev ali če je jasno, ne da bi sam izrecno zavrnil primerno zaposlitev, da mu dela ni mogoče zaupati zaradi njegovega vedenja.

Oseba, ki postane brezposelna, se mora čim prej prijaviti na Zavod za zaposlovanje, ki določi vse formalnosti in pogoje, ki jih mora oseba izpolnjevati za prejemanje nadomestila. Zavod za zaposlovanje obvesti pristojni sklad za brezposelnost, ki odloči o dodelitvi nadomestila (Ministry of Employment, 2010).

9 IZDATKI ZA SOCIALNO ZAŠČITO

ESSPROS, Evropski sistem statistike socialne zaščite, je instrument Eurostata za opazovanje socialne zaščite. Predstavlja enoten okvir za prikaz socialne zaščite posamezne države tako, da se v sistem klasifikacij uvršča vse racionalne oblike zaščite. Osnovni sistem metodologije ESSPROS tako predstavlja spremljanje izdatkov in virov financiranja programov socialne zaščite.

Pomembne značilnosti metodologije so predvsem naslednje (ESSPROS Manual, 1996, str. 17):

- proučevanje socialnih prejemkov in njihovega financiranja,
- harmonizacija z nacionalnimi računi,
- mednarodna primerljivost.

Naraščajoči izdatki za socialno zaščito so vplivali na to, da so praktično vse države EU oblikovale nacionalne instrumente za spremljanje teh izdatkov. Predvsem prednost je zbiranje podatkov po enaki metodologiji in možnost primerjanj med državami. Področja socialne zaščite se nanašajo na tveganja in potrebe v zvezi s katerimi se socialna zaščita zagotavlja. Podatki o socialni zaščiti se v Sloveniji od leta 1996 zbirajo po Eurostatovi metodologiji ESSPROS.

Izdatki za socialno zaščito so izdatki za različne denarne in nedenarne pravice in programe, ki posameznikom olajšajo breme socialnih tveganj. Socialna zaščita je celovit sistem, v katerem so posamezniki zavarovani pred izgubo dohodka zaradi bolezni, rojstva in nege otroka, starosti, smrti, hranitelja družine in brezposelnosti. Posameznikom in družinam je v njem zagotovljeno zdravstveno varstvo, olajšana skrb za otroke in družino, zagotovljena osnovna eksistenca pomoči pri drugih oblikah socialne izključenosti. Obseg tovrstnih izdatkov kaže prizadevanja države za blaginjo njenih prebivalcev.

9.1 OPREDELITEV PODROČIJ SOCIALNE ZAŠČITE PO ESSPROS

V metodologiji ESSPROS razlikujemo osem področij socialne zaščite (MDDSZ, Analiza transferjev s področja socialne zaščite, 2003, str. 9):

1. bolezen/zdravstveno varstvo,
2. invalidnost,
3. starost,
4. smrt hranitelja družine,
5. družina/otroci,
6. brezposelnost,
7. nastanitve,
8. druge oblike socialne izključenosti.

Izdatki za bolezen in zdravstveno varstvo

Področje bolezni in zdravstveno varstvo vključuje socialne prejemke, ki v celoti ali delno nadomeščajo izgubo dohodkov zaradi začasne zadržanosti z dela, zaradi bolezni ali poškodbe, in zdravstveno varstvo z namenom vzdrževanja, ohranjanja ali izboljšanja zdravja oseb.

Izdatki za invalidnost

Področje invalidnosti obsega socialne prejemke, ki zagotavljajo dohodek osebam pod določeno starostjo z zmanjšanimi delovnimi zmožnostmi kot jih določa zakon o telesni in duševni invalidnosti; v zvezi z invalidnostjo zagotovljena rehabilitacija; blago in storitve invalidnim osebam (brez zdravstvenega varstva).

Izdatki za starost

Predstavljajo socialne prejemke, povezane s tveganji in potrebami starih oseb (izguba dohodkov, nezadostni dohodki, nesamostojno opravljanje dnevni opravil, manjša vključenost v širše družbeno življenje ipd.), dohodek upokojenim osebam, dohodek osebam, ki dosežejo določeno starost.

Izdatki za smrt hranitelja družine

Izdatki za smrt hranitelja družine so socialni prejemki, ki začasno ali trajno zagotavljajo dohodek osebi pod določeno starostjo, katere zakonec ali najbližji sorodnik je preminul. Upravičencu nadomeščajo pogrebne stroške ter zagotavljajo blago in storitve.

Izdatki za družino in otroke

Med izdatke za družino in otroke sodijo socialni prejemki, ki pomenijo finančno pomoč gospodinjstvom pri vzgoji otrok in osebam, ki vzdržujejo druge sorodnike.

Izdatki za brezposelnost

Obsegajo socialne prejemke, ki v celoti ali delno nadomeščajo izgubo dohodka zaradi izgube zaposlitve, zagotavljajo sredstva za življenje oziroma dohodek osebi, ki prvič ali ponovno vstopa na trg delovne sile, nadomeščajo izgubo dohodka zaradi delne brezposelnosti, izgubo dohodka starejšega delavca, ki se je predčasno upokojil, ker je izgubil zaposlitev zaradi ekonomskih razlogov, pokrivajo stroške poklicnega usposabljanja ali preusposabljanja oseb, ki iščejo zaposlitev, pokrivajo stroške prevoza ali preselitve brezposelnih oseb zaradi ohranitve zaposlitve.

Izdatki za nastanitev

Uvrščamo socialne prejemke, za katere je potrebno preverjanje premoženjskega stanja, namenjeni pa so gospodinjstvom za kritje stroškov nastanitve.

Izdatki za druge oblike socialne izključenosti

Izdatke za druge oblike socialne izključenosti predstavljajo socialni prejemki, ki se praviloma nanašajo na nezadostno stopnjo dohodkov, in druge tvegane situacije.

Najpomembnejša kategorija izdatkov programov socialne zaščite so socialni prejemki, ki so po programih socialne zaščite dodeljeni gospodinjstvom ali posameznikom z namenom, da jim lajšajo breme, ko se pokažejo določena tveganja ali potrebe.

Najpomembnejša kategorija izdatkov za socialno zaščito so transferji v obliki denarja ali blaga in storitev. Ta kategorija predstavlja 97,5 % vseh izdatkov za socialno zaščito. Druga kategorija izdatkov so upravni stroški, ki bremenijo določen program socialne zaščite; ta kategorija predstavlja 2 % vseh izdatkov. Tretja kategorija pa so drugi izdatki, ki predstavljajo 0,3 % vseh izdatkov (MDDSZ, Analiza transferjev s področja socialne zaščite, 2003, str. 42).

9.2 IZDATKI ZA SOCILNO ZAŠČITO PO PODROČJIH

Prednost zbiranja podatkov po enaki metodologiji je ta, da nam daje možnost primerjanja med posameznimi državami. Med kazalniki, ki se uporabljajo za mednarodno primerjavo podatkov in ki se zbirajo po metodologiji ESSPROS, se pogosto uporablja odstotek bruto domačega proizvoda, ki ga države namenjajo socialni zaščiti (Klinar, 2002, str. 69). Podatki so tako zbrani na principu bruto domačega proizvoda in praviloma je odstotek bruto domačega proizvoda, ki ga države namenjajo za socialno zaščito višji tam, kjer je bruto domači proizvod višji tudi na prebivalca ali obratno. Razlike po teh kazalnikih so lahko velike zaradi različnih stopenj obdavčitve in drugih fiskalnih obremenitev socialnih prejemkov, ki so pogosteje višji v tistih državah, kjer so izdatki BDP višji. V nadaljevanju bo ta razlika vidna predvsem pri Švedski.

9.2.1 Slovenija

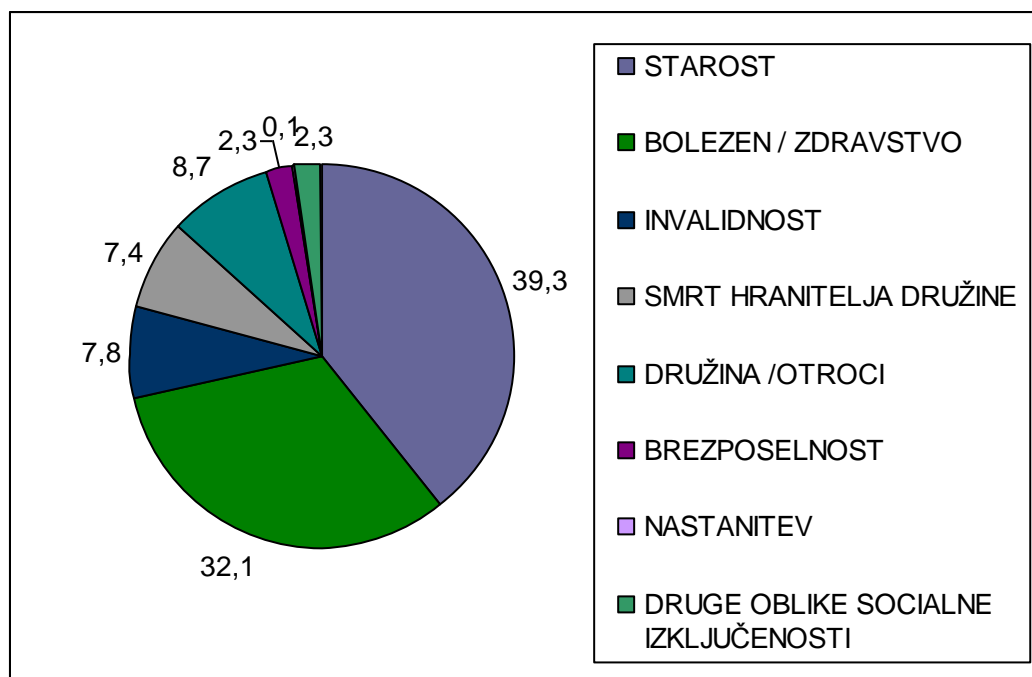
Sistem socialne varnosti v Republiki Sloveniji je sestavljen iz:

- pokojninskega in invalidskega zavarovanja,
- zdravstvenega zavarovanja,
- zavarovanja za primer brezposelnosti,
- zavarovanja za starševsko varstvo.

Slovenija se trudi razviti socialni model, da bo ustrezal našemu gospodarstvu in temeljil na načelih pravičnosti in solidarnosti. Prva pot do tega je ustvariti preglednejši sistem nad prejemki socialnih transferjev, tako da bi pomoč države dobil le tisti, ki jo resnično potrebuje. Socialna pomoč ne sme biti tako visoka, da bi ljudi odvrčala od dela, hkrati pa ne tako nizka, da brezposelnim ne bi zagotavljala preživetja, dokler si ta oseba ne poišče ustrezne zaposlitve. Slovenski pokojninski sistem je ena največjih slovenskih težav, tako kot skoraj v vseh EU državah. Demografska gibanja so v Sloveniji v zadnjih letih zelo slabila financiranje pokojninskega sistema, delovno aktivnega prebivalstva in živorojenih se še naprej zmanjšuje. Nujno je, da problem začnemo reševati, pri tem pa lahko veliko pripomore tudi medgeneracijska solidarnost. Rodnost ni optimistična, zato bi bili potrebni ukrepi tudi na tem področju,

razlogi za nizko stopnjo rodnosti so v prvi vrsti materialni, ne omogočajo stabilne finančne podlage, ki bi vsekakor pripomogla k povečanju števila rojstev. Prav tako ima velik vpliv mentaliteta ljudi, saj med družino in kariero izberejo slednje (Splošno o socialni varnosti v Sloveniji, 2010 in MISSOC- Social protection in the Member States of the European Union, 2007).

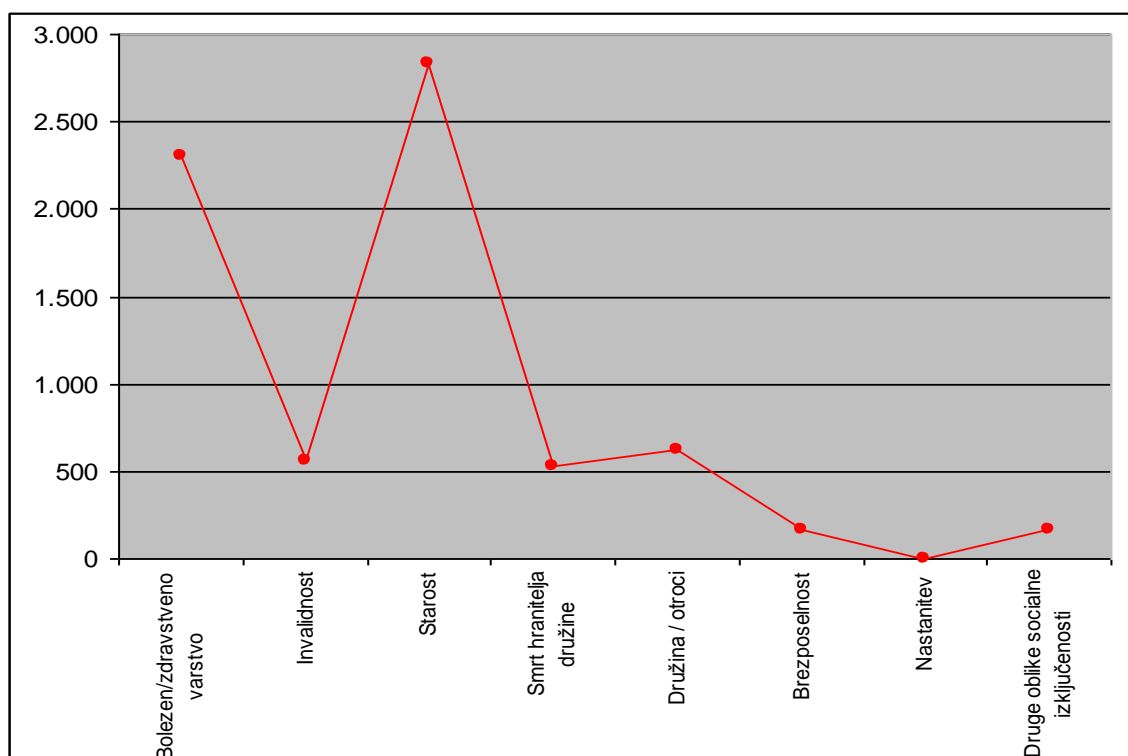
Slika 9: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite v Sloveniji za leto 2007

Vir: Eurostat, 2009

V strukturi izdatkov za celotno socialno zaščito v Sloveniji so leta 2007 največji delež predstavljali izdatki za starost, in sicer kar 39,3 %. Za bolezen in zdravstveno varstvo kot drugo največjo skupino so izdatki za socialno zaščito znašali 32,1 %. Sledijo področja družina/otroci, invalidnost in smrt hranitelja družine. Za področji brezposelnost in druge oblike socialne izključenosti so predstavljali izdatki 2,3 %, najmanj pa je bilo namenjenih sredstev za področje nastanitve (Eurostat, 2009).

Slika 10: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite za Slovenijo v letu 2007, v mio EUR

Vir: Eurostat, 2009

V letu 2007 je bilo največ sredstev, kar je vidno tudi iz zgornjega grafa, namenjenih za področje starost (2.829 milijonov EUR), nekaj manj za bolezen/zdravstveno varstvo (2.307 milijonov EUR). Na tretjem mestu je po namenu sredstev za socialno zaščito področje družina/otroci s 624 milijoni EUR. Najmanj je bilo namenjenih sredstev za področje nastanitev, in sicer le 5 milijonov EUR.

9.2.2 Nemčija

Za Nemčijo je značilen visok obseg pravic iz sistema socialne varnosti. Lahko rečemo, da je država z visoko stopnjo socialne zaščite in dobro razvito socialno politiko, ki učinkovito skrbi za zaposlene, brezposelne, šibkejše in upokojene. Socialna varnost državljanom zagotavlja relativno visoko blaginjo.

Sistem socialne varnosti v Nemčiji vsebuje pet področij (Splošno o socialni varnosti v Nemčiji, 2009):

- zdravstveno zavarovanje,
- zavarovanje za odvisnost od nege,
- pokojninsko zavarovanje,
- nezgodno zavarovanje,
- zavarovanje za primer brezposelnosti.

Sistem socialne varnosti se financira predvsem s plačevanjem prispevkov, ki pa so tudi pogoj za dostop do osnovnih pravic. Višina prispevkov je odvisna od višine dohodka posameznika. Tako je posameznik upravičen do obsega pravic, ki izhajajo iz višine njegovega prispevka. Tak način pa ga spodbuja v nadaljevanje izobraževanja in iskanja boljše zaposlitve, saj mu to zagotavlja boljši standard storitev, ki so zagotovljene s strani socialne varnosti.

Država poleg denarne podpore pomoči potrebnim skrbi tudi za podporo pri odpiranju novih delovnih mest. Ta mesta prinašajo več zaposlitev in boljšo socialno vključenost državljanov. Ne smemo pa mimo tega, da je najstarejši pokojninski sistem nemški, ki ga je leta 1889 uvedel Bismarck. Funkcioniral je vse do leta 2001, ko je bila potrebna reforma. Leta 2001 se je tako iz enotnega pokojninskega sistema uvedel večstebni pokojninski sistem. Zaščita delavcev je v tej državi izjemno visoka, trg dela je zato zelo nefleksibilen in počasi reagira na izzive globalizacije. Zagotavlja sorazmerno visoko nadomestilo za brezposelne in visok nivo socialnih storitev in dajatev, ki zmanjšujejo revščino in zagotavljajo visoko raven kvalitete življenja (MISSOC, Social protection in the Member States of the European Union, 2007).

V Nemčiji poznajo naslednje socialne transferje (Federal Ministry of Labour and Social Solidarity in Prejemki socialne varnosti v Nemčiji, 2009):

Družinski prejemki:

starševsko nadomestilo, starševski dodatek za nadomestilo ob izgubi dohodka, starševski dodatek, otroški dodatek, nadomestilo za čas materinstva, dodatek za vzgojo, nadomestila za čas materinstva.

Pokojnine:

državna, zasebna, podjetniška, starostna, zgodnja, družinska, predčasna, starostna pokojnina za ženske, vdovska, poklicna.

Dajatve za brezposelnost:

nadomestilo za brezposelnost, nadomestilo za brezposelnost II.

Dajatve za invalidnost:

invalidnina, dodatek invalidom, dodatek za težjo invalidnost.

Prejemki za bolezni:

dnevno nadomestilo za bolezen, dajatve za oskrbo na domu in za bolnišnično oskrbo, dnevno nadomestilo za nezgodo.

Druge dajatve:

nastanitveni dodatek, dodatek za ogrevanje, dodatek socialno ogroženim, pogrebnine in posmrtnine, dodatek za oskrbo, nadomestilo za slepoto, dodatek za nego.

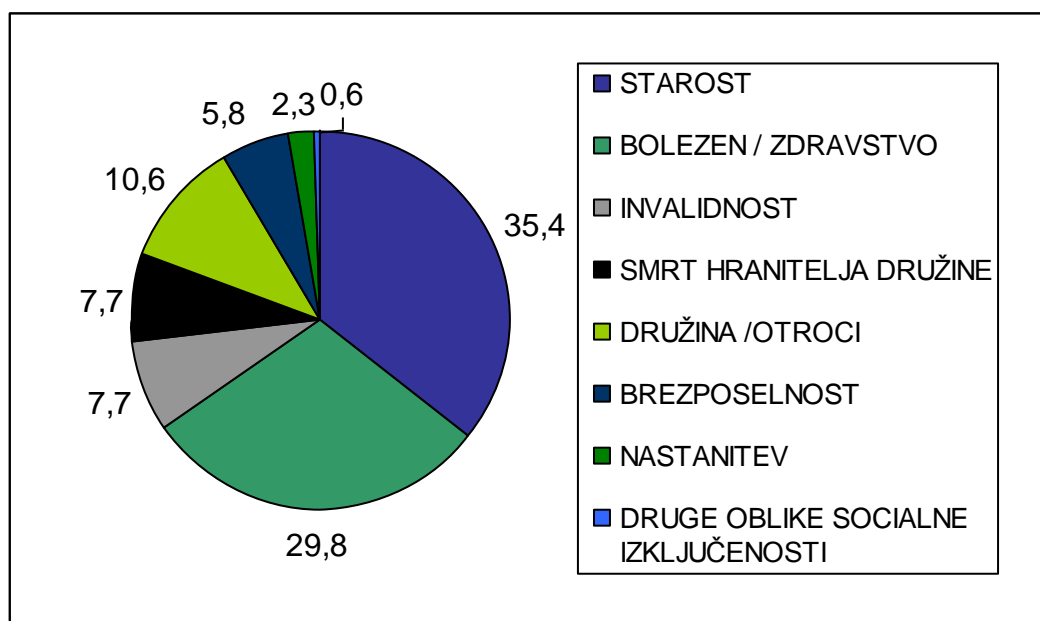
Transferji za zagotavljanje socialne varnosti:

denarna socialna pomoč, pomoči za preživljanje, zajamčeni minimalni dohodek

Transferji vojnim invalidom:

dodatek vojnim veteranom

Slika 11: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite v Nemčiji za leto 2007

Vir: Eurostat, 2009

V Nemčiji so za socialno zaščito namenili največji delež na področju starosti; ta je znašal 35,4 %, sledilo je področje bolezen/zdravstvo 29,8 %, na področju družina/otroci pa so izdatki predstavljali 10,6 %. Enak odstotek 7,7 % je bil namenjen za področji invalidnost in smrt hranitelja družine. Za brezposelnost so namenili 5,8 %, nekaj manj (2,3 %) nastanitvam in najmanj (0,6 %) drugim oblikam socialne izključenosti (Eurostat, 2009).

9.2.3 Velika Britanija

Socialna varnost se zagotavlja preko sistemov socialnih pomoči, ki nudijo pomoč tistim, ki to dejansko. Pomoč je časovno omejena in stigmatizirajoča. Cilj reforme, ki so jo poimenovali »od blaginje k delu«, temelji k temu, da je potrebno posameznike vključiti na trg delovne sile, ostalo pa prepustiti njegovemu delovanju. Obsežen cilj blaginjske politike je zagotavljanje dela vsem, ki lahko, in zagotavljanje varnosti tistim, ki ne morejo (Kopač, 2004, str. 120–123).

Deacon (v Kopač, 2004, str. 122) meni, da imajo »ukrepi od blaginje k delu« tri bistvene cilje:

- povečati možnost zaposlitve tistih, ki so odvisni od socialne podpore,
- spremeniti odnos do dela, s tem pa povečati motiviranost za delo,

spremeniti sisteme socialne varnosti, tako da bodo ti omogočali boljše finančne spodbude tako za delodajalce kot delavce.

Značilnost te države je skromen obseg pravic iz sistema socialne varnosti, ki podpira le najrevnejši sloj prebivalstva. Financira se predvsem z davki, pravice se zagotavlja

glede na obseg premoženja in višino dohodkov in je namenjen revnejšemu sloju prebivalstva.

Posameznikom omogoča osnovno preživetje in ga spodbuja k lastnemu angažiranju za iskanje delovnega mesta. Nižja zaščita zaposlitve omogoča lažje zaposlovanje, prav tako pa tudi lažje odpuščanje. Fleksibilno zaposlovanje zagotavlja dinamično gospodarstvo, ki ustvarja nova delovna mesta. Stopnja zaposlenosti je v tej državi precej visoka. Socialna država predstavlja manjšo vrednoto in tako zagotavlja tudi manjše in nižje socialne storitve. Država zagotavlja samo osnovne standarde življenja in pomoči le tistim, ki jo resnično potrebujejo. Stopnja socialne države je nizka, tako tudi ne predstavlja neke socialne pravičnosti, le ublaži negativne posledice dogodkov, ki bi vodili v revščino.

Sistemi socialne varnosti v Veliki Britaniji obsegajo (Splošno o sistemu socialne varnosti v Veliki Britaniji, 2009):

- sistem nacionalnega zavarovanja, ki zagotavlja denarne dajatve za bolezni, brezposelnost, smrt zakonskega partnerja, upokojitev itd., pravice do teh dajatev pa se pridobijo s plačevanjem prispevkov za sistem nacionalnega zavarovanja,
- nacionalno zdravstveno službo, ki zagotavlja zdravniško, zobozdravstveno in očno oskrbo, ter na katero se običajno lahko obrnejo vse osebe, ki prebivajo v Veliki Britaniji,
- družinske dodatke in programe davčnih odbitkov za otroke, ki zagotavljajo denarne dajatve za osebe, ki vzgajajo otroke,
- dajatve, za katere se ne plačujejo prispevki in ki veljajo za nekatere kategorije invalidnih oseb ali patronažne sestre.

V Veliki Britaniji je uveljavljen tristebni pokojninski sistem. Javno financiranje ima vedno manjši obseg, razširjene pa so predvsem privatne pokojninske sheme.

V Veliki Britaniji poznajo naslednje skupine socialnih transferjev:

Prejemki bolnih in nezmožnih za delo: bolniško nadomestilo, dodatek za hudo prizadete, dodatek za preživetje, spremljevalni dodatek, prejemki za poškodbe pri delu in poklicne bolezni, dodatek za nezmožnost za delo, prejemki vojnih ranjencev, dodatek za skrbnike.

Starševski prejemki: materinsko nadomestilo, materinski dodatek, očetovsko nadomestilo, otroški dodatek, dodatek za varuhe, otroški kredit, druge oblike pomoči.

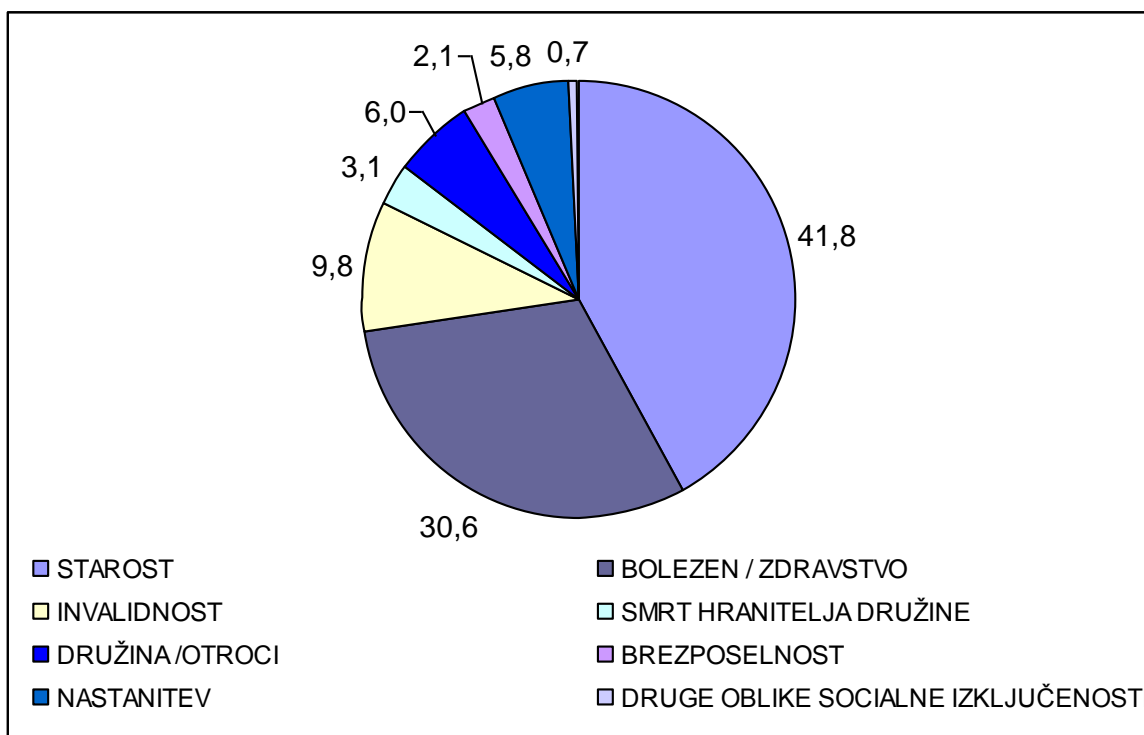
Pomoč revnim: starševska subvencija, plačilo za pogreb, dodatek ob mrzlem vremenu, subvencija za družinsko oskrbo, proračunska posojila, krizna posojila.

Prejemki ob izgubi bližnje osebe: plačilo ob izgubi, vdovski dodatek, dodatek ob izgubi.

Pokojnina: državna, poklicna, osebna, interesna.

Denarna pomoč revnim: denarna socialna pomoč, dodatek za iskalce zaposlitve, dodatek za zaposlene z nizkim dohodkom.

Slika 12: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite v Veliki Britaniji za leto 2007

Vir: Eurostat, 2009

41,8 % sredstev je Velika Britanija namenila socialni zaščiti na področje starosti in 30,6 % za bolezen/zdravstvo. Ti dve skupini predstavljata področje z največ namenjenimi sredstvi. Na tretjem mestu po višini sredstev je področje invalidnosti s 9,8 %, sledi s 6,0 % za področje družina/otroci in 5,8 % za nastanitev. Najmanj odstotkov sredstev je bilo namenjenih za izdatke na področju smrti hranitelja družine, brezposelnosti in za druge oblike socialne izključenosti (Eurostat, 2009).

9.2.4 Švedska

Za Švedski sistem, ki ga je oblikoval univerzalni zaposlitveni režim, je značilno zlitje blaginje in zaposlenosti. Značilnosti te države so visoke minimalne plače, velikodušni sistemi socialne varnosti in obsežni ukrepi javnih pomoči.

Švedski sistem socialne varnosti sestavlja naslednjih šest področij (Splošno o sistemu socialni varnosti na Švedskem, 2009):

- zdravstveno zavarovanje,
- zavarovanje za nezgode,
- invalidske dajatve,
- starostne pokojnine in pokojnine za preživele osebe,
- zavarovanje za primer brezposelnosti,
- družinske dajatve in zavarovanja za starševsko varstvo.

Prevladujejo ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki so usmerjeni k dvigu posameznikove stopnje zaposljivosti in tudi produktivnosti, in je izrednega pomena za uspešno delovanje celotnega sistema. Socialna politika prispeva h kakovosti življenja, saj temelji na pravici do socialne varnosti, ki se zagotavlja z radodarnimi sistemi socialne varnosti (Kopač, 2004, str. 123).

Predvsem je znana po gospodarski in politični stabilnosti in visoko izobraženi delovni sili ter po najbolj razvitem socialnem sistemu. Teži k enakopravnosti med spoloma, poudarek je na storitvah in ne na transferjih, jamči socialno varnost vsem državljanom, prevladuje solidarnost z univerzalnimi socialnimi programi. Gre za državo, kjer je močno razvita socialna država, ki se financira predvsem iz javnih sredstev, ponaša se z visokokakovostnimi javnimi socialnimi storitvami.

Zagotavlja velikodušne socialne denarne pomoči in nadomestila ob nastanku socialnih primerov, predvsem nadomestila za brezposelnost. Ima zelo visoko davčno obremenitev, visoke davke občutijo tudi višji sloji prebivalcev, razmerje med najvišjo in najnižjo plačo je tako izredno nizko, kar pripelje do močne socialne pravičnosti med ljudmi. Posledice visoke obdavčitve pa je polnjenje proračuna države, kamor se izteče veliko denarja, ki pa se nato vrne prebivalcem preko socialnih transferjev, saj se sistem socialne varnosti večinoma financira z davki, manjši del pa predstavljajo prispevki. Njene kvalitetne socialne storitve nudijo zadovoljive socialne transferje, ki so zelo visoki. Socialne prejemke pa namenja tudi ženskam, ki gospodinjijo doma.

Posledica tako visokih socialnih transferjev lahko pripeljejo do tega, da bi ljudje raje ostali doma kot si poiskali zaposlitev in s tem lasten vir zaslužka, vendar pa z določenimi ukrepi država ta problem uspešno rešuje. Tudi zdravstvene storitve so tu na zelo kvalitetnem nivoju. Švedska ohranja ustrezno raven gospodarske rasti ob visoki obdavčitvi, k rasti prispeva visok delež vlaganj v raziskave in razvoj ter v izobraževalni sistem. Švedska nameni skoraj 4 % BDP za raziskave in razvoj (Sweden strategy report for social protection and social inclusion, 2007).

Cilj Švedske socialne politike je zmanjšati neenakosti med različnimi družbenimi skupinami, hkrati pa ponuditi ljudem varnost, priložnost za gospodarski razvoj in sprejemljiv standard. Prednost daje ukrepom, kateri zmanjšujejo človekovo odtujenost (Švedska socialna politika, 2009).

Na Švedskem je bilo že na samem začetku vpeljano posebno načelo zagotavljanja blaginje vsem. Značilnosti Švedske države blaginje danes so (Novak, 1997, str. 48):

- Socialna politika je vseobsegajoča v zagotavljanju blaginje, načela države blaginje se vpletajo v civilno družbo. Država poskuša zagotavljati celovit in integrativen pristop k socialni politiki, katere cilj je zagotoviti enoten sistem socialne varnosti.
- Načelo socialne upravičenosti se nanaša na zagotavljanje temeljnih pravic vsem državljanom, zato je dostop do socialnih storitev in pomoč širša kot v drugih državah.
- Solidarnost in univerzalnost sta temeljni načeli socialne zakonodaje, blaginja vključuje v svoj sistem celotno prebivalstvo in ne le posameznih problematičnih skupinah.

Socialni programi presegajo tradicionalne meje države blaginje, poudarjajo univerzalizem in status enakosti, zagotavlja visoko raven pomoči in javnih storitev, tako da je sprejemljiva tudi za premožnejše državljane, imajo močan »raz-trževalni« učinek, saj denarni nadomestki dosegajo višino povprečnega dohodka delavcev (Novak, 1997, str. 53).

Socialni transferji na Švedskem (Ministry of Health and Social Affairs in Sweden.si, 2010):

Pokojnine: vdovska, poklicna, pokojnina za nastanitev, pokojnina za sirote, starostna, družinska, predčasna starostna pokojnina, državna, dodatna, zajamčena, izravnalna, privatna, invalidska.

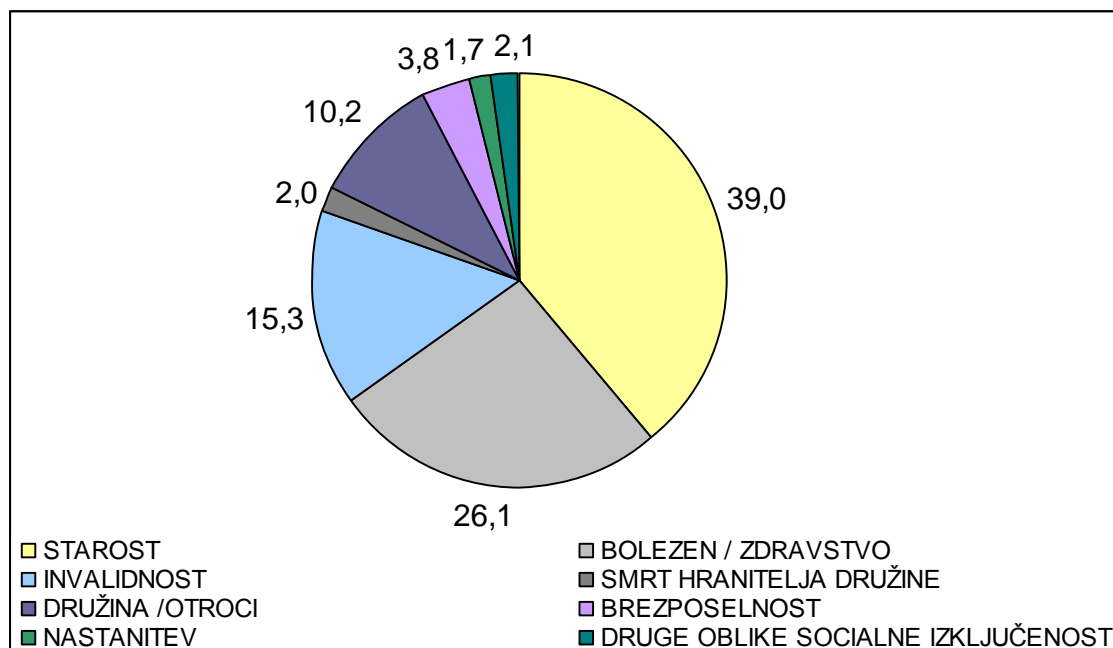
Družinski prejemki: otroški dodatek, dodatek za veliko družino, stanovanjski dodatek, podpora za vzdrževanje otroka, nadomestilo za invalidne starše ali otroke, dodatek za nosečnost, starševsko denarno nadomestilo, začasno starševsko nadomestilo, očetovski dodatek, dodatek za šolanje otroka, dodatek za posvojitev, dodatek za nego otroka, dodatek za veliko družino.

Bolezen in invalidnost: nadomestilo za bolezen, nadomestilo za invalidnost, rehabilitacijsko nadomestilo, bolniško nadomestilo, invalidnina, dodatek za nego.

Brezposelnost: nadomestilo za brezposelnost.

Druge dajatve: pogrebna in posmrtnina, stanovanjski dodatek, dodatek za pomoč in postrežbo, dodatek za pomoč invalidni osebi, dodatek za študij.

Slika 13: Izdatki za socialne prejemke, po področjih socialne zaščite na Švedskem za leto 2007

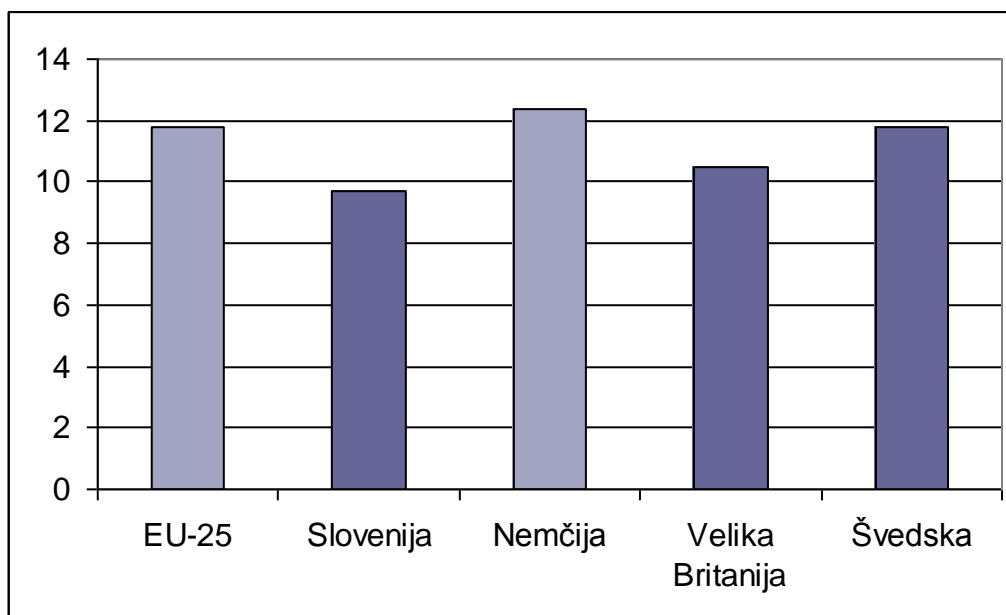

Vir: Eurostat, 2009

Švedska je za področje starosti namenila 39,0 % izdatkov za socialno zaščito, za bolezen in zdravstvo 26,1 %, za invalidnost pa 15,3 %. Področju družina/otroci je bilo namenjenih 10,2 %, sledilo je področje brezposelnost 3,8 %, druge oblike socialne izključenosti 2,1 % in najmanjši odstotek (1,7 %) je bil namenjen nastanitvam (Eurostat, 2009).

Na podlagi prejšnjih grafov opažam, da Slovenija, kot tudi ostale države, namenja največ sredstev v odstotkih bruto domačega proizvoda področju starosti. Področje starosti pa obsega tudi pokojnine, ki predstavljajo velik del teh izdatkov. V nadaljevanju je prikazan graf, ki prikazuje, koliko odstotkov države namenjajo izdatkom za pokojnine.

Slika 14: Izdatki, namenjeni pokojninam za EU-25, Švedsko, Nemčijo, Veliko Britanijo in Slovenijo za leto 2007

Vir: Eurostat, 2009

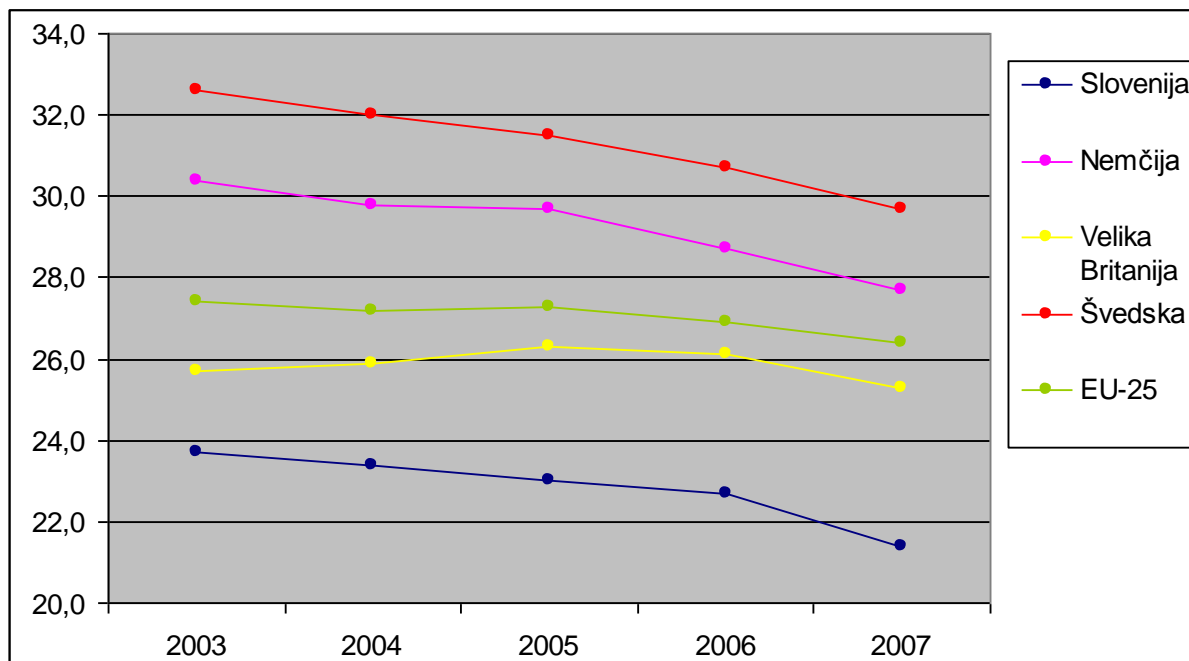
Iz grafa vidimo, da največji delež pokojninam namenijo v Nemčiji, in sicer celih 12,4 %, ta podatek pa kaže na to, da presega povprečje EU-25 za 0,6-odstotnih točk. Povprečje EU-25 predstavlja 11,8 % izdatkov, namenjenih pokojninam, enak odstotek kot te države pa nameni tudi Švedska. 2,1 odstotnih točk manj kot povprečje EU-25 pokojninam nameni Slovenija (9,7 %). Velika Britanija pa 10,5 % (Eurostat, 2009).

V zadnjem desetletju je aktivno staranje prebivalstva postalo poglavitna skrb politik večine evropskih držav in Slovenja tukaj ni izjema. Razlogi za hitro naraščanje števila starih so predvsem v upadanju rojstev in podaljševanju življenjske dobe (Ovin, 2006, str. 137). Demografski trendi bodo v naslednjih letih povzročili zmanjšanje ponudbe delovne sile, posledično se bodo povečali pritiski na višino plače.

Države že sedaj namenjajo največ sredstev za področje starosti, staranje prebivalstva bo tako ogrozilo financiranje pokojnin, zdravstvene in socialne storitve za starejše. Ta tendenca bo ogrozila financiranje socialne zaščite in obstoj socialnih sistemov. Če bo Slovenija želela povečati konkurenčnost na tem področju, ne bo smela zaostajati in bo morala izboljšati javne finance (Aktiv.si, 2010).

9.3 GIBANJE IZDATKOV ZA SOCIALNO ZAŠČITO

Slika 15: Gibanje skupnih izdatkov Švedske, Nemčije, Velike Britanije in Slovenije za socialno zaščito v % BDP v obdobju 2003-2007

Vir: Eurostat, 2009

Gibanje izdatkov v Sloveniji

V Sloveniji so leta 2007 izdatki za socialno zaščito znašali 21,4 % BDP, kar je tudi najmanj v obdobju od 2003 do 2007. Leta 2006 je Slovenija namenila 22,7 % BDP izdatkom za socialno zaščito. Med leti 2003–2005 so izdatki v povprečju predstavljali 23,4 % BDP, v obdobju zadnjih dveh let pa je bilo povprečje izdatkov, namenjenih za socialno zaščito, 22 % BDP. Iz grafa je razvidno, da izdatki za socialno zaščito iz leta v leto padajo, najbolj drastični padec izdatkov pa je zaznati med letoma 2006 in 2007, saj so se le ti v enem letu zmanjšali za 1,3-odstotnih točk BDP. Iz grafa je razvidno, da so izdatki v letu 2007 od povprečju EU-25 celih 5 odstotnih točk nižji. (Eurostat, 2009).

Gibanje izdatkov v Nemčiji

Nemčija je v letu 2007 izdatkom za socialno zaščito namenila 27,7 % BDP v primerjavi s povprečjem EU-25 1,3 % več. Leta 2003 je bil delež kar 2,7 % BDP večji v primerjavi z letom 2007. Iz grafa je mogoče opaziti, da se izdatki za socialno zaščito med letoma 2004–2005 niso bistveno spremenili, leta 2005 so se ti znižali le za 0,1 % BDP. V zadnjih dveh letih pa so se izdatki znižali za 1 % BDP. V obdobju 2005–2007 je bilo za izdatke socialne zaščite v Nemčiji v povprečju namenjenih 28,7 % BDP (Eurostat, 2009).

Gibanje izdatkov v Veliki Britaniji

Velika Britanija je leta 2007 za izdatke socialne zaščite namenila 25,3 % BDP. Izdatki za socialno zaščito so vse do leta 2005 naraščali, kar je vidno tudi na grafu. Po letu 2005 pa so se ti začeli zniževati. Od leta 2005 do leta 2007 so tako padli za 1-odstotno točko BDP. V primerjavi z letom 2003, ko je bilo za izdatke socialne zaščite namenjenih 25,7 % BDP, in letom 2007 je razlika le za 0,4-odstotne točke BDP (Eurostat, 2009).

Ko primerjamo povprečje sredstev, namenjenih socialni zaščiti Velike Britanije, in povprečje EU-25, so ti v letu 2007 pod povprečjem, saj so nižji za 1,1-odstotne točke BDP.

Gibanje izdatkov na Švedskem

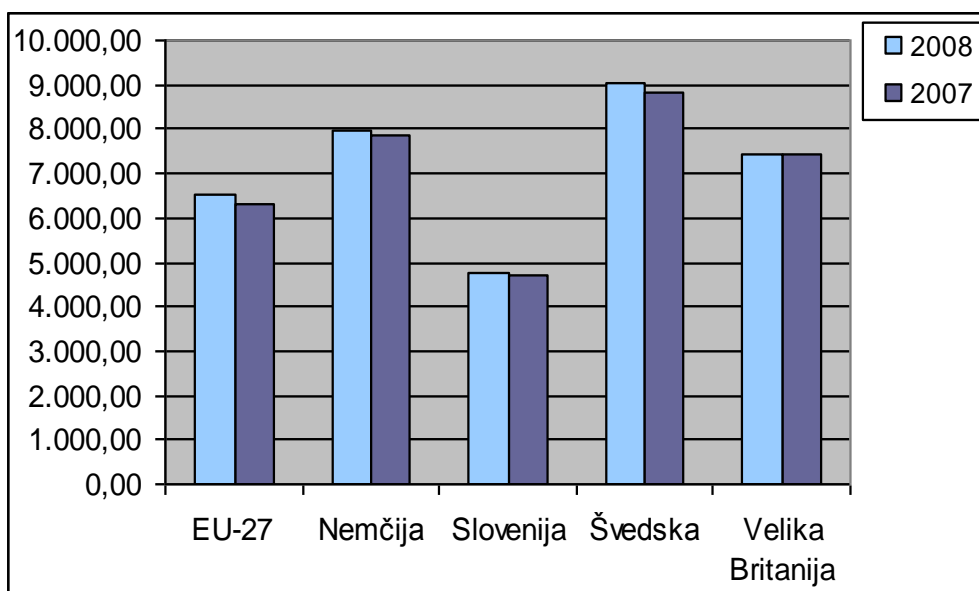
Švedsko na grafu prikazuje premica, ki leži najvišje, to pa tudi pove, da Švedska namenja največ sredstev izdatkom socialne zaščite v % BDP. Leta 2007 je za socialne izdatke namenila 29,7 % BDP. Od leta 2003, ki so obsegali 32,6 % BDP, pa so se izdatki za socialno zaščito do 2007 znižali za 2,9-odstotne točke.

Med leti od 2003–2006 so se rahlo zniževali, v povprečju je bilo med temi leti za socialno zaščito namenjenih 31,7 % BDP. Za 3,3-odstotnih točk BDP po izdatkih, namenjenih socialni zaščiti presega povprečje EU-25.

Države članice (EU-25) so socialni zaščiti v povprečju namenile 26,4 % BDP v letu 2007, leta 2003 pa 27,4 % (Eurostat, 2009).

Kot je razvidno iz grafa in podatkov posameznih držav, države izdatkom za socialno zaščito namenjajo vsako leto manj odstotkov BDP. Padanje deleža, namenjenega za socialno zaščito, je posledica spleta različnih dejavnikov, kot je hitrejša rast BDP, rasti sredstev za socialno zaščito, kakor tudi hitra gospodarska rast, ki je vplivala na zmanjšanje brezposelnosti in višjo raven plače.

Slika 16: Skupni izdatki za socialno zaščito na prebivalca (PPS v EUR)

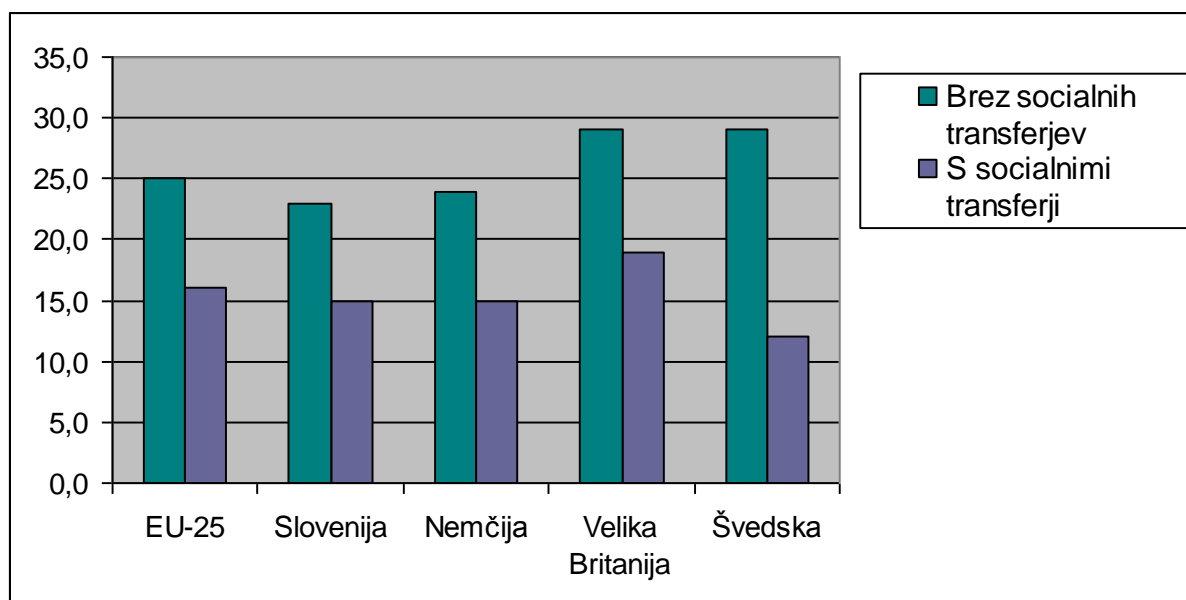
Vir: Eurostat, 2009

Po podatkih Eurostata so skupni izdatki za socialno zaščito na prebivalca v EU-27 v letu 2008 v povprečju znašali 6.521,80 EUR, leto prej pa 6.321,40 EUR. Največ sredstev na prebivalca namenja Švedska, le-ti so znašali dobrih 9.028,00 EUR v letu 2008, leto prej pa nekaj manj (8.821,20 EUR). Nemčija je namenila 7.943,10 EUR, Velika Britanija pa 7.455,10 EUR. Slovenija je s 4.760,50 EUR po izdatkih za socialno zaščito na prebivalca na zadnjem mestu med državami, ki jih primerjam med seboj. Slovenija je tako pod povprečjem EU-27, ki namenijo na posameznika približno 2.000,00 EUR več. Švedska je znana po dobri socialni zaščiti, zato tudi ni presenetljivo, da so izdatki, namenjeni socialni zaščiti na posameznika, tako visoki in močno presega povprečje EU-27 (Eurostat, 2009).

10 VPLIV SOCIALNIH TRANSFERJEV

Razlika pred in po socialnih transferjih nam dejansko pokaže, kako učinkovit je socialni sistem posamezne države. V Sloveniji je bila leta 2008 stopnja tveganja revščine brez socialnih transferjev kar 23,0%, s socialnimi transferji (brez pokojnin) pa 15,0%. Kot kaže socialni transferji močno zmanjšujejo stopnjo tveganja revščine, skoraj za 50 %. Pod pragom revščine je v letu 2008 tako živel 15,0 % Slovencev. V državah članicah EU-25 bi leta 2008 v odsotnost socialnih transferjev v relativni revščini živel 25,0 % gospodinjstev, s socialnimi transferji pa se je ta številka znižala na 16,0 %. Socialni transferji so najučinkovitejši v Nemčiji, nordijskih državah in tudi v Sloveniji, kjer znižujejo stopnjo tveganje revščine za 50,0 %, v Bolgariji, Španiji, Grčiji pa le za 18,0 %. V veliki prednost je Švedska, ki s svojimi socialnimi transferji zmanjšuje verjetnost za nastanek revščine skoraj za 60 % (Pascal, 2009).

Slika 17: Tveganje revščine pred socialnimi transferji in po socialnih transferjih

Vir: Eurostat, 2009

Med najbolj ogrožene skupine sodijo ljudje, ki so izgubili delo, in starejši, ki živijo sami. Največjemu tveganju revščine so izpostavljeni gospodinjstva brez delovno aktivnih članov, in sicer kar 39,1 %. Visoko stopnjo tveganja pa predstavljajo tudi brezposelne osebe 37,6 %. Te skupine prebivalstva bi bile lahko še mnogo bolj ogrožene z revščino, če država ne bi imela urejenega sistema socialnih transferjev, ki v Sloveniji v povprečju znižuje revščino za približno polovico, v EU-27 pa za dobro tretjino.

Povečal se je namreč delež ljudi, ki spadajo v skupino, ki težko oz. zelo težko preživi s svojimi prihodki. Te skupine predstavljajo predvsem enostarševske družine in enočlanska gospodinjstva. V letu 2008 so bili prvič objavljeni tudi podatki o stopnji materialne prikrajšanosti, ki za razliko od stopnje tveganja revščine (ki kaže zgolj porazdelitev dohodka), kaže, kolikšen delež ljudi je v življenju materialno prikrajšan in

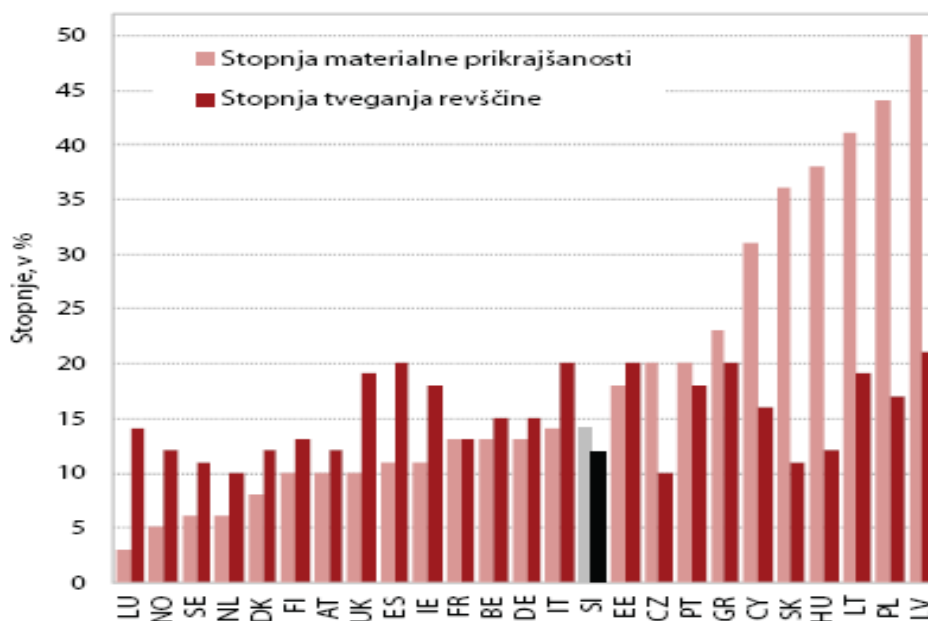

si ne more zagotoviti dostojnega standarda. Stopnja materialne prikrajšanosti prikazuje odstotek ljudi, ki izkazujejo pomanjkanje pri najmanj treh elementih⁵ materialne prikrajšanosti (Ekonomsko ogledalo, 2009, str. 30–36).

Stopnja materialne prikrajšanosti je v Sloveniji razmeroma nizka, vendar se je v letu 2008 povečala. Leta 2008 je tako v Sloveniji stopnja materialne prikrajšanosti znašala 16,9 %, najvišja je bila med ženskami starimi 65+, in sicer 23,9 %. SURS pa je izračunal stopnjo materialne prikrajšanosti pri osebah, katerih dohodki so pod pragom tveganja revščine (prebivalstvo, ki velja za revno) in tistih nad njimi (prebivalstvo, ki ne velja za revno). Stopnja materialne prikrajšanosti prvih je bila leta 2008 42,7%, zanemarljiva pa ni bila niti med tistimi, ki ne veljajo za revne, in sicer 13,3 % (Ekonomsko ogledalo, 2009, str. 33).

Za bogate države velja, da so razlike med stopnjo tveganja revščine in stopnjo materialne prikrajšanosti zelo velike, saj kljub nizki stopnji tveganja revščine živijo v velikem pomanjkanju in obratno. Bogate države, ki izkazujejo razmeroma visoke stopnje tveganja revščine, imajo stopnje materialne prikrajšanosti zelo nizke.

Slika 18: Stopnja materialne prikrajšanosti in stopnja tveganja revščine v EU-27, 2006

Opomba: manjka podatek za Bolgarijo

Vir: Ekonomsko ogledalo, 2009, str. 3

⁵ Elementi materialne prikrajšanosti: 1. zmožnost pokritja nepričakovanih stroškov, 2. zmožnost plačati enotedenske počitnice izven domačega kraja, 3. zmožnost privoščiti si ustrezno prehrano (z mesom, piščancem, ribo ali ustrezno brezmesno hrano vsak drugi dan), 4. zmožnost rednega odplačevanja posojil, hipotek oz. zamude pri tem, 5. zmožnost zagotoviti si primerno ogrevano stanovanje, 6. imeti pralni stroj, 7. imeti barvno TV, 8. imeti telefon, 9. imeti osebni avto

Tabela 10: Neenakost distribucije dohodka

Država	Neenakost distribucije dohodka
EU-25	5%
Nemčija	4,8%
Slovenija	3,4%
Švedska	3,5%
Velika Britanija	5,6%

Vir: Eurostat, 2009

Pojavlja se težava tudi zaradi vedno višje gospodarske rasti in s tem prihaja do neenakomerne distribucije dohodka, kar pa pušča posledice na revnejšem sloju prebivalstva. Bogati postajajo bogatejši in s tem povečujejo socialne razlike in ustvarjajo večjo socialno nepravilnost (Jurđana, 2008, str. 48). Slovenija je glede na redistribucijo dohodka med boljšimi državami v EU. Neenakost prerazdelitve dohodka leta 2008 je v Sloveniji znašala 3,4 % in je celo boljša je od skandinavske države Švedske in povprečja EU-25, kjer je ta bila 5 %. Zelo velik odstotek neenakost dohodka (5,6 %) je v Veliki Britaniji, neenakost tako presega tudi povprečje EU-25, Nemčija pa je skoraj enakovredna z EU-25 (Eurostat, 2009).

11 ZAKLJUČEK

Danes so socialne vrednote pomembna sestavina družbe, v kateri živimo, in si brez nje življenje težko predstavljamo, saj socialna varnost, socialna enakost, socialna pravičnost niso le privilegij kot so bile včasih, temveč pravica. Slovenija je mlada država in ena izmed držav Evropske unije, ki ima dobro urejene socialne sisteme. V Sloveniji bi morali začeti reševati težave, predvsem tiste finančne narave s področja socialne varnosti, ki se bodo iz leta v leto poglobljale. Konkretne spremembe bo potrebno uvesti pri sistemih socialnih transferjev, predvsem na preglednosti prejemnikov socialnih transferjev, saj sedanji sistemi dopuščajo zlorabe le-teh. Pomoč države bi morali dobiti le tisti, ki jo dejansko potrebujejo. V bodoče bo potrebno nekaj postoriti tudi na področju brezposelnosti. Socialna pomoč ne bi smela biti tako visoka, da bi odvrčala ljudi od dela in ne tako nizka, da ne bi zagotavljala preživetja. Država bi morala še pred tem ukrepom ustvariti več delovnih mest, primernih posameznikovi izobrazbi, starosti in zmožnosti, predvsem pa povečati fleksibilnost trga dela.

Ugotovila sem, da največ izdatkov za socialno zaščito države namenjajo področju starosti. Ti izdatki močno bremenijo pokojninski sistem, ta pa predstavlja težave tako v Sloveniji kakor tudi v drugih državah Evropske unije. Zmanjšuje se delovno aktivno prebivalstvo in narašča stopnja delovno pasivnih, ta razlika pa se bo iz leta v leto povečevala. Demografska gibanja so v zadnjih nekaj letih močno oslabila finančno stanje pokojninskega sistema. Z medgeneracijsko solidarnostjo ne bo moč rešiti teh problemov, rodnost v Sloveniji pa tudi ne kaže veliko optimizma, saj ni omogočena stabilna finančna podlaga. Strokovnjaki so že leta opozarjali na nevzdržnost sistema, vendar se nihče ni zavedal posledic. Spremembe so nujno potrebne in reševati jih je potrebno začeti zdaj, pa čeprav v trenutno najmanj ugodnem času. Ljudi bo potrebno prepričati, da bodo ostali dlje časa delovno aktivni. Nujna pa je potreba po povečanju učinkovitosti javnega sektorja.

Druga obsežnejša skupina izdatkov, za katere države namenjajo večji delež sredstev socialne zaščite, predstavlja področje bolezni in zdravstvenega varstva, sledi področje invalidnosti ter izdatki za družino in otroke. To je vrstni red področij, po katerih so si države enotne. Manjše razlike se med državami kažejo na ostalih področjih socialne zaščite.

Slovenija je po Ustavi socialna država. Cena socialne države je kazalec njene uspešnosti. Če socialna država uspešno pomaga ljudem v stiski in jih vzpodbuja, da sami poskrbijo zase, potem postaja tudi vsako leto cenejša. Socialna država, če jo gledamo skozi socialne transferje, je razmeroma res socialna, vendar pa niso samo socialni transferji tisti, ki ustvarjajo socialno državo. Socialna država so tudi ukrepi, pomoč, ne gre samo za finančna sredstva. Po eni strani smo lahko kritični do socialnega sistema, saj raznoliki in številni socialni transferji ne temeljijo na vzpodbujanju tistih, ki lahko delajo, k delu. Očitno je, da delo že zdavnaj ni več vrednota. V Sloveniji je velik problem tog trg delovne sile, nekaj je potrebno narediti tudi na tem področju in ustvariti bolj fleksibilen trg.

Stopnja revščine v Sloveniji ni visoka, vendar je število revnih absolutno preveliko. Zaradi gospodarske krize se bo revščina v prihodnje najverjetneje še povečala. V najtežjem položaju so starejše samske ženske, brezposelni in enostarševske družine. V letu 2008 je stopnja revščine bila 12,3-odstotna, kar Slovenijo uvršča med države z najnižjo stopnjo tveganja v EU. V EU-27 je bila stopnja tveganja 16-odstotna. Stopnja revščine bi brez socialnih transferjev bila še enkrat višja, socialni transferji so dobro orodje za njeno zmanjševanje. Gospodarska kriza je prizadela tudi države blaginje ene bolj druge manj in ravno v tem času se opazi pomanjkljivosti sistemov socialnih zaščit. Tako ima kriza celo pozitivno plat, saj sama »kliče« po reformah socialne zaščite.

Previsoka raven nadomestil, zlasti tistih, vezanih na status brezposelnosti, povzroča tako imenovano »pas brezposelnosti«, saj visoki transferji povzročijo odvisnost od tega prejemka. Brezposelni postanejo nemotivirani za ponovno vključitev med delovno aktivne. Nekatere države so zato uvedle dodatne ukrepe (dodatek k plači, davčna olajšava za zaposlene, subvencije, davčna olajšava za delodajalce) in vzpodbudile k zaposlitvi tudi tiste, ki se sicer za ponovno zaposlitev ne bi odločili. Tudi Slovenija ima načrte na tem področju. Motivirati želi tiste, ki bodo brezposelni, a si bodo preko raznih (honorarnih) del nekaj zaslužili in ne bodo pasivni, dodelili dodatna finančna sredstva. Tako Evropska unija kot tudi Slovenija želita vrniti dejstvo, da se delo splača (making work pay policy), s tem pa povečati zaposlenost v Evropi.

Greenwood in Voyer (Dolenc, Vodopivec, 2007, str. 79) vidita, da ima uvedba takšnih instrumentov dvojni pozitiven učinek:

- poveča zaposlenost,
- poveča se zaslužek revnih,

to pa se lahko doseže z manjšimi stroški države ali celo brez povečanih stroškov države.

Narasla je potreba po posodobitvi socialnih modelov, saj negativni vplivi demografskih sprememb, tehnološkega razvoja in globalizacije močno pritiskajo na javne finance. Če bomo spremenili in tako prilagodili socialne modele, bomo lažje dosegli socialno vključenost in izkoreninjenje revščine. Nujno potrebno je zagotoviti dolgoročno vzdržnost javnih financ in socialnih sistemov, vendar se s tem nivo pravic ne sme poslabšati.

LITERATURA IN VIRI

Samostojne publikacije

1. BUBNOV-ŠKOBERNE, Anjuta. Definicije pojmov: socialna varnost, socialno zavarovanje, socialno varstvo, socialna zaščita. Pravna praksa. Ljubljana, 2002.
2. CERAR, Elizabeta Špela. Diplomsko delo. Nemška reforma socialne države. Ljubljana, 2005.
3. DOLENC, Primož. VODOPIVEC, Milan. Mobilnost dela in fleksibilnost sistema plač. Univerza na Primorskem, Fakulteta za management. Koper, 2007.
4. JURDANA, Đani. Diplomsko delo. Evropski socialni model. Ljubljana, 2008.
5. FINŽGAR, Jakob. Diplomaska naloga. Raznolikost in uspešnost evropskih institucionalnih modelov. Ljubljana, 2007.
6. KAVAR - VIDMAR, Andreja. Socialna varnost. Študijsko gradivo Fakultete za socialno delo. Ljubljana, 2006.
7. KLINAR, Marjanca. Magistrsko delo. Socialna varnost v Sloveniji in državah EU. Ljubljana, 2002.
8. KOCJANČIČ, Rudi et al. Ustavno pravo Slovenije. Fakulteta za upravo. Ljubljana, 2005
9. KOPAČ, Anja. Aktivacija: obrat v socialni politiki, Fakulteta za družbene vede. Ljubljana, 2004.
10. KRESAL, France. Zgodovina socialne in gospodarske politike Sloveniji. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1998.
11. NOVAK, Mojca. Razvoj evropskih modelov države blaginje. Visoka šola za socialno delo. Institut Republike Slovenije za socialno varnost. Ljubljana, 1997.
12. OVIN, Rasto in JAGRIČ Timotej. Ekonomske in socialne reforme – priložnost ali tveganje. Inštitut za ekonomsko diagnozo in prognozo. Maribor, 2006.
13. PERENIČ, Anton. Uvod v razumevanje države in prava. Fakulteta za policijsko varnostne vede, Ljubljana, 2005.
14. RUS, Veljko. Slovenija po letu 1995. FDV. Ljubljana, 1995.
15. RUS, Veljko. Socialna država in družba blaginje. Domus. Ljubljana, 1990.
16. RUS, Veljko. Tretja pot med antikapitalizmom in postsocializmom. Sophia. Ljubljana, 2009.
17. SETNIKAR- CANKAR, Stanka. Ekonomika javnega sektorja s proračunskim financiranjem. Fakulteta za upravo. Ljubljana, 2005.
18. STANOVNIK, Tine. Javne finance. Ekonomska fakulteta. Ljubljana, 2004.
19. SVETLIK, Ivan et al. Politika zaposlovanja. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana, 2002.
20. ŠTURM, Leon et al. Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije. Ljubljana, 2002
21. TRAMPUŠ, Polona. Diplomsko delo. Nezaposlenost v Evropski uniji in ZDA. Ljubljana, 2006.
22. VODOVNIK, Zvone. Poglavlja iz delovnega in socialnega prava. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2004.

Internetni viri

23. Adviceguide.Benefits in England.
URL=«http://www.adviceguide.org.uk/index/life/benefits/national_insurance_contributions_and_benefits.htm«. 13.2.2009.
24. Aktiv. Si
URL=«<http://www.aktiv.si>«. 26.2.2010.
25. Analiza transferjev s področja socialne zaščite, MDDSZ
URL=«http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/analiza_soc_transf.pdf«. 16.7.2003.
26. Bundesagentur fur arbeit
URL=«<http://www.arbeitsagentur.de/>«. 17.2.2010
27. Center za socialno delo Šiška
URL=«<http://www.csd-lj-siska.si/splosno/index.asp>«. 12.12.2009.
28. Denarna socialna pomoč
URL=«<http://www.csd-lj-siska.si/prejemki/denarnePomoci.asp>«. 12.12.2009.
29. Department for Work and Pension
URL=«<http://www.dwp.gov.uk/>«. 28.3.2010.
30. Dragoš Srečo, Socialna politika v Sloveniji
URL=«http://chvosinfo.civillnidualog.net/index.pnp?option=com_content&task=view&id=627&Itemid=172«. 12.12.2009.
31. Ekonomsko ogledalo - UMAR, 2009
URL=«<http://www.umar.gov.si/>«. 12.12.2009.
32. ESSPROS MANUAL,
URL=«http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/CA-99-96641/EN/CA-99-96-641-EN.PDF«. 1996.
33. Eurostat
URL=«<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>«. 12.12.2009.
34. Federal Ministry of Labour and Social Solidarity
URL=«<http://www.bmas.de/portal/16702/startseite.htmlEnglisch/Navigation/root.html>«. 12.12.2009.
35. Lebensunterhalt
URL=«http://www.betanet.de/betanet/sociales_rech/Hilfe-zum-Lebensunterhalt-190.html«. 2.3.2010.
36. MISSOC - Social Protection systems in Members States of the European Union
URL=«http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/missoc_en.htm«. 2007
37. Ministry of Employment
URL=«<http://www.sweden.gov.se/sb/d/8281>«. 28.3.2010.
38. Ministry of Health and Social Affairs
URL=«<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2061>«. 28.3.2010.
39. Nadomestila za brezposelnost
URL=«<http://www.nordsoc.is/en/Sweden/Unemployment1/>«. 4.4.2010.
40. Predlog zakona o spremembi zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS.
URL=«http://www2.gov.si/zak/Pre_Zak_Nsf/bc530599fa1c7dd4c1256616002a1ed4/3ae43b9fe12dd4cc125746700314ee7«. 12.12.2009.
41. Prejemki socialne varnosti v Nemčiji
URL=«<http://berlin.angloinfo.com/countries/germany/socsecurity.asp&rurl=translate.google.si&usg=ALkJrhjqquyGwDyTsCAVyBOVZ23vZ92XJA>«. 3.12.2009.

42. Splošno o socialni varnosti Velika Britanija, Švedska, Nemčija
 URL=«http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/national_schemes_summaries/gbr/2_09_sl.htm«. 17.12.2009.
43. Skupno poročilo o socialni zaščiti in socialnem vključevanju za leto 2009
 URL=«<http://europa.eu>«. 10.2.2010.
44. Statistični urad Republike Slovenije.
 URL=«<http://www.stat.si/>«. 12.12. 2009.
45. Sweden.si
 URL=«<http://sweden.si/>«. 2.2.2010
46. Sweden strategy report for social protection and social inclusion 2008-2010
 URL=«<http://www.swedwn.gov.se/publication>«. 28.3.2010.
47. Švedska socialna politika
 URL=«<http://www.regeringen.se/sb/d/1474/a/124667>«. 24.1. 2010.
48. Tekoči bilten javnih financ, februar 2009
 URL=«<http://www.mf.gov.si/slov/tekgib/bilten/bilten.htm>«. 25.3.2010.
49. Unemployment insurance, social assistance and activation policy in Sweden
 URL=«http://www.mutual-learning-employment.net/uploads/ModuleXtender/Peer_Reviews/27/Swden_DE_07.pdf«. april 2007.
50. Zavod republike Slovenije za zaposlovanje
 URL=«<http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/knjigeinzlozenke/zlozenke/dennad1.htm>«. 29.3.2010.
51. Work in Sweden
 URL=«http://www.swedwn.se/eng/Home/Work/Swidish_model/Residence_based_benefits/«.

Zakoni

52. Nacionalni program socialnega varstva. Ur. list RS, št. 31/2000
53. Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji. Ur. list RS, št. 114/06, 59/07 - ZŠtip, 10/08 - ZVarDod in 71/08)
54. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Ur. list RS, št. 5/91, 17/91, 12/92, 71/93, 2/94, 38/94, 69/98, 67/02, 79/06, 107/06
55. Zakon o socialnem varstvu. Ur. list RS, št. 54/92, 56/92, 41/99, 26/01, 2/04, 7/04, 105/06

Članki v revijah

56. STRBAN, Grega. Socialna varnost in posebnosti pravnega položaja dolgotrajno brezposelnih oseb. Podjetje in delo. 2000, let. 26, št. 8. Inštitut za delo pri Pravni fakulteti, 2000, str. 1645-1662.
57. PASCAL, Wolff. Population and social conditions. Eurostat - Statistics in focus. 2009, let. 46, Evropska komisija, 2009.
58. KERSNIK, Maja. Denarni prejemki prebivalcev v javnem financiranju Slovenije. V: KERSNIK, Niko: Delovni zvezek 9/2006. Urad za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana, 2006.

SEZNAM SLIK

Slika 1: Sredstva namenjena transferjem posameznikom in gospodinjstvom glede na vir izplačevanja za obdobje 2003-2009, v tisoč EUR.....	13
Slika 2: Gibanje sredstev transferjev posameznikom in gospodinjstvom med obdobjem 2003 do 2009, v 1000 EUR	14
Slika 3: Gibanje sredstev transferjev posameznikom in gospodinjstvom po področjih v obdobju 2003-2009, v 1000 EUR	16
Slika 4: Struktura virov sredstev za socialno zaščito, EU-27 in Slovenija, 2007	18
Slika 5: Število dodeljenih denarnih socialnih pomoči glede na vrsto za obdobje 2005-2009	21
Slika 6: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči za obdobje 2003-2009	24
Slika 7: Upravičenci do denarne socialne pomoči po regijah.....	26
Slika 8: Gibanje števila prejemnikov nadomestila za brezposelnost v Sloveniji za januar 2009 in 2010.....	30
Slika 9: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite v Sloveniji za leto 2007	37
Slika 10: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite za Slovenijo v letu 2007, v mio EUR	38
Slika 11: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite v Nemčiji za leto 2007	40
Slika 12: Izdatki za socialne prejemke po področjih socialne zaščite v Veliki Britaniji za leto 2007	42
Slika 13: Izdatki za socialne prejemke, po področjih socialne zaščite na Švedskem za leto 2007	45
Slika 14: Izdatki, namenjeni pokojninam za EU-25, Švedsko, Nemčijo, Veliko Britanijo in Slovenijo za leto 2007	46
Slika 15: Gibanje skupnih izdatkov Švedske, Nemčije, Velike Britanije in Slovenije za socialno zaščito v % BDP v obdobju 2003-2007	47
Slika 16: Skupni izdatki za socialno zaščito na prebivalca (PPS v EUR)	49
Slika 17: Tveganje revščine pred socialnimi transferji in po socialnih transferjih.....	50
Slika 18: Stopnja materialne prikrajšanosti in stopnja tveganja revščine v EU-27, 2006	51

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Sredstva namenjena področju posameznikom in gospodinjstvom v obdobju 2003-2009, v 1000 EUR.....	14
Tabela 2: Sredstva namenjena socialnim transferjem glede na skupino v obdobju 2003-2009, v mio EUR.....	15
Tabela 3: Viri financiranja programov socialne zaščite po letih v Sloveniji ..... (mio EUR).....	17
Tabela 4: Izdatki namenjeni programom socialne zaščite v Sloveniji v obdobju 2000-2007 (v mio EUR).....	18
Tabela 5: Denarna sredstva namenjena denarnim socialnim pomočem v obdobju 2007- 2009, v EUR.....	22
Tabela 6: Višina denarne socialne pomoči v letu 2008 in 2009 v EUR	23
Tabela 7: Odstotek izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na starost upravičenca	24
Tabela 8: Število upravičencev do denarne socialne pomoči glede na regijo za mesec januar 2010.....	25
Tabela 9: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na glavni vir dohodka vlagatelja	26
Tabela 10: Neenakost distribucije dohodka.....	52

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BDP	Bruto domači proizvod
DSP	Denarna socialna pomoč
CSD	Center za socialno delo
ESSPROS	Evropski sistem statistike socialne zaščite
EU	Evropska unija
EUR	Evro
MDDSZ	Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve
Ur. list	Uradni list
ZPIZ	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZSV	Zakon o socialnem varstvu

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Podpisana Karmen Anzeljc, vpisana na Fakulteto za upravo v študijskem letu 2006/2007, kot redna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Socialni transferji in primerjava s tujino napisala samostojno s korektnim navajanjem virov ob pomoči mentorice dr. Maje Klun.

Dovoljujem objavo diplomskega dela na spletnih straneh fakultete.

Diplomsko delo je lektorirala prof. Vanja Pušič.

Datum:

Podpis:

